Poštnina plačana v gotovini.
Die Postgebühr bar bezahlt.

Slovenski dom

PREIS - CENA L 1.50

Leto IX. — Štev. 33

TEDNIK ZA POLITIČNA IN KULTURNA VPRAŠANJA

Sobota, 19. avgusta 1944

Nekaj resnic

Pri nedeljskem ljudskem zborovanju na Dobrovi je glavni urednik našega lista gosp. Mirko Javornik imel naslednji govor:

Gospod prezident, dragi domobranci, dragi rojaki! V posebno čast in veselje mi je bilo, da so me dobrovski domobranci, eni izmed prvih slovenskih borcev, ki so prijeli proti komunizmu za orožje, povabili, naj na tem lepem zboru spregovorim kot urednik tistega lista, ki si je zadnja tri leta pridobil dosti sovražnikov, pa še več prijateljev s tem, da je o komunizmu, o njegovem delu in o njegovih najrazličnejših pomagačih, zagovornikih in botrih pisal neizprosno resnico. Zaradi tega si tudi on usoja prištevati se med prve slovenske domobrance. Zvest izročilu, ki si ga je list z neomajnim oznanjanjem te resnice ustvaril, sem se namenil tudi danes tukaj povedati nekaj stvarnih — morda trdih — resnic, ki je za nas Slovence v tej usodni uri nujno potrebno, da se jih zavemo in zavedamo.

To nam je potrebno zaradi lastnega spoznanja, kakšna naj bo naša pot, in pa, da dobimo iz njih poguma za nadaljevanje dosedanjega dela.

Te resnice bi bile:

1. Prva naša skrb **mora danes biti,** da se dosledno borimo proti komunizmu in njegovim zaveznikom in da ostanemo tako živi. Če nas ob koncu vojne ne bo, je za nas pač vseeno, kdo zmaga in kakšen red bo v Evropi veljal. Mi ne bomo imeli od njega nič, še posebej ne, če bomo tako nespametni, da se bomo sami uničili — za druge. Če hočemo ostati živi, moramo pač odstraniti vse tiste, ki nam strežejo po življenju. Uničiti moramo komunizem in komuniste, zakaj danes jasno vemo, da nam od komunizma najprej grozi pogin. Vsi vemo, da je komunizem tisti, ki je življenju, obstanku in bodočnosti našega naroda najnevarnejši, ker nas Slovence lahko uniči sam, ali pa da povod, da nas zaradi njega uniči kdo drugi. Čim bolj se vojna bliža svojemu višku, tem hujša je ta nevarnost; zaradi tega mora biti tem trdnejša naša zavest in volja. Prva zapoved sedanje ure je neizprosen boj komunizmu, naj se skriva oborožen v gozdovih, ali pa da se je potajil v Ljubljani. Ta komunizem, ki se skriva v Ljubljani; ki posoja banditu pamet, sposobnost in denar za uničevanje lastnega ljudstva, je danes morda nevarnejši kakor oboroženi komunizem v gozdu, ki ga vse bolj jemlje vrag. Prav tako brezobzirno kakor tolovaja v gozdu moramo preganjati danes komunista za ljubljanskim blokom, ki se gre zdaj nevarno sredino; ki prišepetava, skuša delati zmedo; ki zbira denar in širi propagando na vse prevejane načine; ki izkorišča svoje službeno mesto in po premetenem načrtu sabotira, da bi nahujskal široke sloje ljudstva zoper oblast, ki jo vsi priznavamo za svojo in zakonito. Tudi glede tega velja isto načelo kakor za krvavega razbojnika v gozdu: bij ga, bij do konca!

2. Ne glejmo v svet, glejmo nase in vase. Če bi bili mi pol manj poslušali tuji radio, pa pol več svojo zdravo pamet, bi nam bilo prihranjenega pol sedanjega gorjá.

3. Nam ne bo nihče ničesar podaril. Vse, kar bomo hoteli imeti, si bomo morali zaslužiti, pridelati in priboriti, zakaj zgodovina narodom ničesar ne da zastonj. Zaradi tega se moramo pri načrtih za svojo narodno bodočnost zanašati v prvi vrsti na lastne sile in ne na kako tujo uvidevnost in dobrohotnost.

4. Po tej vojni ne mislimo, da bomo Slovenci kaka velesila, na katero se bo kdor koli moral ozirati in jo upoštevati. Slovenci bomo po tej vojni človeško, gospodarsko in splošno tako oslabljeni, da nas bo vseh skupaj komaj za eno stranko: stranko zdrave pameti in narodne ohranitve. Zaradi tega se ne dajmo begati tistim, ki bi nas zaradi lastnih, osebnih računov spet radi cepili po starem.

5. Zavedajmo se, da bo vsak kot posameznik, kot človek, lahko živel le, če bomo Slovenci lahko živeli kot narod. Zaradi tega mora biti delo vsakega posameznika izmed nas usmerjeno zdaj najprej v ohranitev naroda kot celote. Kdor dela drugače in vidi najprej sebe, ni nič boljši od izdajalca.

6. Vse, kar smo Slovenci storili za ohranitev svojega naroda, in s tem za zagotovitev njegove bodočnosti, smo prav storili. Zato naj si nihče ne domišlja, da bo narod moral zaradi tega dajati odgovor kakim posameznikom, kakor nam to dopovedujejo razni Petri in Pavli iz Londona in od drugod. Niso voditelji sodniki narodu, temveč on njim! Vse narodne revolucije v zadnjih sto petdesetih letih nam govore o tej resnici. Zaradi tega bo narod sodnik vsem, zlasti pa upravičenim in neupravičenim vodilnim posameznikom, najbolj tistim, ki so ga pred svetom razglasili za narod izdajalcev, in sicer zaradi tega, ker je hotel ostati živ in hotel z resničnimi izdajalci ostati živ in škodljivci pomesti. Slehernik, ki nam danes prerokuje svojo modrost iz tujine in nas zaradi svojega korita hoče gnati v boj za druge koristi, se bo lepega dne moral vrniti sem. Če se bo imel kam vrniti, bo to zasluga nas, ki smo se za svojo zemljo in za svojo bodočnost borili dolga leta in v kar se da obupnih razmerah. Zato bomo mi sodili vse tiste, ki nam danes govore o sodbi in jih prej ali slej poklicali na odgovor, kako so za svoj narod delali oni, ki nam hočejo danes, ko mi krvavimo zase in zanje, pamet soliti. Vsakdo bo dajal odgovor o svojem hiševanju v teh časih in dajal ga bo narodu, ki je trpel. Naj se o tem nihče ne moti! Naš narod se je te čase naučil govoriti s puško ter jo bo znal obrniti ne le proti komunistu, temveč proti vsakomur, ki se je ali se še bo izkazal za škodljivca ali zapeljivca. Ob sestavi zadnje kairske vlade smo videli, da so se tako imenovani politiki in voditelji vedno pripravljeni za dobro ceno sporazumeti in zvezati za hrbtom naroda z njegovimi največjimi rablji. Tudi pri nas doživljamo zadnje čase poskuse za opravičenje raznih »velikih« in »slavnih« ljudi, ki so zadnja leta narodu ogromno škodili, če drugače ne s tem, da so v uri njegove najstrašnejše stiske molčali. Svarimo vse tiste, ki so krivi, in vse tiste, ki se dajo za pranje rdečih zamorcev izkoriščati, naj se pazijo, zakaj narod je budno na straži in gleda na vse strani!

Nihče naj si ne dela utvar, da so ti časi le prehod iz nekdanjega starega političnega stanja v novo, staro, politično in splošno stanje; prehod iz ene gnilobe v novo gnilobo. Naše ljudstvo je v krvi in žrtvah teh let dozorelo in postalo tisto, kar v mirnih, dobrih časih, ko je imelo voditeljev na pretek, ni znalo in ni smelo: postalo je narod. To je ogromna sprememba in prerojenje in moti se vsakdo, ki misli, da je ta veliki prerod nekaj enodnevnega, kar bo ostalo brez posledic.

Dalje na 2. stran.

Auf der Gürzer Burg. — Na goriškem gradu. (Foto Šulter)

Enotnost – temeljni pogoj za našo zmago

Govor predsednika generala Rupnika na nedeljskem protikomunističnem zborovanju na Dobrovi

MOJI LJUBI SLOVENSKI ROJAKI! MOŽJE, ŽENE, FANTJE IN DEKLETA!

Če si ogledamo majhno krpico zemlje, na kateri Slovenci bivamo, in primerjamo življenje in umiranje, ki se na tem majhnem prostorčku odigrava že tri leta in pol, se nam samo po sebi stavi vprašanje: Kakšna bi pač bila naša deželica, in kako bi bilo našemu narodu, če bi marca leta 1941. zmagala prava narodova volja, to je volja naših zvestih kmetov in z zemljo in narodom povezanih delavcev in meščanov, in če nas ne bi — državi in narodu tuje, temne, pravemu narodovemu življenju in napredku sovražne sile pognale v vojno in s tem državo v propast, nas pa v boljševiško zaroto in s tem v zmedo in skorajšnji narodov samomor?

Zakonita in zaradi tega edino odgovorna vlada je takrat — dne 25. marca 1941 — pristopila k protikomunističnemu paktu. Edine dolžnosti, ki bi jih s tem prevzela država in narod nase, so bile: paziti, da se ne bi razbobotil komunizem, in ne delati težav silam, ki so imele namen, obraniti Evropo pred boljševizmom. Za protiobvezo so nam bile zajamčene državne meje in obstoj. Ne bi se nam bilo treba udeležiti vojne in mirno bi lahko šli naprej za svojim delom.

Če bi držali zavezo takšno kot smo jo podpisali, od vseh Slovencev danes ne bi sedelo menda niti 10.000 komunistov. Med njimi bi seveda bili razni Kidriči, Baeblerji, Vidmarji, Kardelji, Kocbeki, Kuharji, ki so zadnja leta tako krvavo zapisali svoja imena v slovensko zgodovino. Mogoče bi sedela tudi zloglasni ban Marušič in politikantski stremuh Sarnec, če bi naši politiki začeli bolj natančno raziskovati masonerijo in boljševizem, kakor jim je to tik pred svojo smrtjo otipljivo nakazal dr. Korošec, in bi privleklj tudi ta dva jazbeca na dan. To pa bi bila tudi vsa srečna — nesreča. Vsi drugi Slovenci bi mirno opravljali svoje delo in uspevali. Zakaj bombardiranju mest po vsem bivšem jugoslovanskem in tudi slovenskem ozemlju po terorističnih »zavezniških« letalcih se navzlic škodi nepotrebne vojne tako ali tako nismo izmaknili, kakor smo imeli priložnost videti in slišati zadnje čase. Ne bi pa imeli strašne komunistične revolucije; ne bi objokovali več desettisočev žrtev, naše domačije ne bi bile požgane in porušene; ne bi bilo požganih toliko božjih hramov, kamor se je prej dobri slovenski narod zatekal po tolažbo k Vsemogočnemu; ne bi bilo porušenih toliko šol; ne bi bila razdejana žarišča slovenske prosvete — prosvetni domovi; ne bi bilo razbitih toliko zadružnih ustanov, ki jih je slovenski kmet z žulji svojih rok ustvaril po Krekovi zamisli; naša polja ne bi bila opustošena; ne bi bilo divjanja strahopetnih badoglievcev; ne bi bilo satanskega sodelovanja med njimi in komunisti na račun slovenskega naroda; ne bi bilo desettisočev nedolžnih slovenskih internirancev, ki so šli po komunistični zamisli v savojska taborišča umirat od gladu, ali pa bodo za posledicami še umrli.

Kajpada si ne smemo misliti, da bi bilo naše življenje zaradi tega pakta postopaško, če bi bili kot najmanjši član protižidovske in protiboljševiške evropske družine narodov vključeni kot nevojskujoči se činitelj v antikominternsko skupnost. Čisto zatrdno bi tudi mi morali tej zvezi dati nekaj žrtev.

Predvsem bi morali skoraj dvakrat bolj delati kot v mirnih časih. Toda pri tem bi spoznali vrednost tega dela in bi se pravičnemu družabnem redu mnogo bolj približali kot smo se mu danes. Tudi vzdrževanje notranjega reda in miru bi nas spričo zunanjega in notranjega podtalnega vplivanja nekaj stalo. Toda vzdrževali bi ga sami in pri tem obenem spoznavali vrednost prave narodne discipline, ki bi nam tudi v bodoče prišla zelo prav. Tudi draga vojaška pripravljenost nam ne bi bila prihranjena. Toda tudi s tem bi pridobili mnogo na vojaških vrednostih in se mnogočesa naučili, kar bi nam nekoč lahko prišlo zelo prav. Namesto da smo sedaj kot bolan, po boljševizmu okužen narod padli na breme sami sebi in sosedom, bi zaradi teh malenkostnih žrtev v primeri z današnjo nesrečo, v odločilnem trenutku borbe za zmago protiboljševiške Evrope in njene kulture in civilizacije kot ugleden, zdrav in krepak — čeprav majhen — član evropske družine narodov toliko odtehtali, da se našemu dobičku na zmagi in popolnemu upoštevanju pri preureditvi nove povojne Evrope ne bi nič stavilo na pot.

Če torej primerjamo poti, ki smo jih ta leta dejansko hodili, s potmi, ki bi jih morali hoditi, če bi bili pametni, mora tudi politično najmanj nadarjeni Slovenec priti do spoznanja, da je v resnici skrajni čas, da krenemo s poti nereda, drobljenja sil in trošenja narodnih energij nazaj na pot reda, da tako v zadnjem trenutku popravimo, kar se popraviti še da.

Naš kmet, ki tvori 80 odstotkov našega prebivalstva, in je tako tudi glavni predstavnik našega naroda, je bil povsem proti svoji volji, ne da bi ga kdo — v tako imenovani demokratični državi — vprašal za mnenje, potisnjen v vojno, propadanje, nered in bedo, ki je vsemu tema sledila. Ta kmet pa je zopet prvi spoznal zablodo bivših politikov, ki nam je naprtila tako visoke račune, in sedaj v prvi vrsti v borbi proti posledicam tega bije boj hrabro in zvesto za to, da bi vsi spoznali, kako nam je potrebno zaradi usode naroda pustiti na stran vse stare, škodljive politične razvade in neenotno gledanje na bitna vprašanja našega narodnega življenja in da bi v disciplinirani enotnosti do konca narod prišel nazaj na pravo pot pravega narodnega napredka.

Seveda je sedaj to mnogo težje, kot če bi že v začetku šli pravo pot. Toda prav zato moramo sedaj brez vseh pridržkov in ločenih mnenj, tem bolj pa brez vseh smrtno nevarnih razbijanj združenih sil ali celo postranskih računov storiti vse, da ne zamudimo priložnosti in rešimo, kar se rešiti da. Rešimo pa lahko še vse, kar je bitnega, če bomo hrabro, enotno, disciplinirano in požrtvovalno šli po poti politične in družabne preureditve in v tem smislu nadaljevali skupen boj proti židovskemu boljševizmu ne samo z orožjem, ampak tudi enotnih src in mišljenja.

Red je zapoved božja. Nered je delo satanovo. Satan je s pomočjo židov in prekletega kapitalističnega zlata že stoletja sejal na svet nered. Vse trpljenje človeštva prihaja iz tega nereda. Tudi to največjo vojno vseh časov so zasnovali židje, da bi dosegli nered — satanov cilj. Sile, ki se bore proti temu neredu za politično in socialno preureditev neboljševiške Evrope, se potemtakem bore za Boga samega, posebno če hočejo ustvariti tudi nravno prerojenega človeka. V našem primeru je tako. Zato lahko trdno zaupamo, da nam bo Bog tudi po najhujših preizkušnjah naklonil pravično zmago in nas blagoslovil, če bomo v svoji enotnosti tudi sami storili vse, kar ta borba od nas zahteva.

Pred tremi tedni so zopet vsi javno in tajno, hote ali zaradi svojega napačnega nagnjenja nehote boljševizmu udinjani naši nasprotniki, ki jim disciplinirana enotnost našega naroda ne gre v račun, zakikirikali, da je že vsega konec. Po njihovem pričevanju naj bi vsa protiboljševiška Evropa in z njo seveda tudi v slovenski domobranski skupnosti zbrana slovenska narodna fronta propadla, češ kakor da se je prva in glavna protiboljševiška trdnjava Nemčija na zunaj in na znotraj sesedla. Na vse mogoče načine so zopet vsi mogoči zaplotniki poskušali opozarjati na zadnji trenutek, ki bi naj napočil za ne vem kaj vse. Strastno so hitelj s poskusi, da bi razbili močno, enotno Slovensko domobranstvo in tako v svoji, že tolikokrat izpričani nepoučenosti in zabitosti pognali narod v nove žrtve in nesrečo. Nestrpno so iskali slabičev, strahopetcev in malodušnežev v naših lastnih vrstah, da bi težko preizkušenemu slovenskemu narodu zopet naredili tek ali po boljševiškem ali po anglo-ameriškem raju in nas z bedastim prerokovanjem konca vojna zopet — kot že tolikokrat v zadnjih štirih letih — odvrnili od enotnega, treznega in zrelega presojanja položaja in tako od pravilne poti, ki jo danes hodimo, in nas zvodili v propast in samomor. Toda naš narod je zdaj že toliko trezen, da so takšnih slabičev našli prav malo. Pa še ti so želi splošen posmeh treznih, hrabrih in disciplinirani borcev, ki tvorijo ogromno večino našega mladega domobranstva.

Nemčija in z njo seveda tudi ostala protiboljševiška Evropa se namreč navzlic prerokbam ljubljanskih velemodrijanov in strategijskih vseznalcev nista sesuli, prav tako kot človeški organizem zaradi izrezanja gnojnih turov ne umre, ampak ozdravi in postane celo močnejši.

Naš delavec, naš kmet in naša zdrava mladina se niso pustili zapeljati, ker vedo, da sta naš obstoj in naša boljša bodočnost zajamčena samo v preurejeni, protiboljševiški Evropi, kar bomo dosegli samo v neodjenljivi, združeni borbi proti domačemu boljševizmu po gozdovih in mestih.

Zato vas znova pozivam: **Še bolj se strnite!** Naj nekaterniki poskušajo, kar hočejo, vztrajajte v disciplinirani borbi proti židovsko-boljševiški zmedi, in videli boste, da bo prekletstvo zadelo nje. **Na delo k zidanju krepkih, kompaktnih temeljev za novo družabno ureditev v novi bodočnosti. Samo tako bomo prav služili svojemu narodu in s tem sami sebi! Take pa nas bo blagoslovil tudi Bog!**

Ein Blick auf die grosse Volkskungebung in Dobrova. — Pogled na veliko ljudsko zborovanje na Dobrovi. (Foto Pavlovčič.)

IZ VSEBINE!

Stran 1:
Nekaj resnic. (Govor glavnega urednika našega lista g. Mirka Javornika na ljudskem zborovanju na Dobrovi.)
Enotnost — temeljni pogoj za našo zmago. (Govor predsednika generala Rupnika na zborovanju na Dobrovi.)
Stran 3:
Junaki in junačnost z Grčaric so vstali.
Stran 4:
Naš odgovor.
Stran 5:
»Narodno-osvobodilni« boj je v upadanju...
Stran 8:
Madetra — otok v svetlju.

Potek prve, začetek druge invazije v Francijo

Angleško-amerikansko izkrcanje na južni francoski obali med Toulonom in Nico

Boji na vsem vdornem ozemlju v Franciji so v preteklih dneh pridobili na silovitosti in ostrosti. Ogromne sile, ki so jih vdorniki vrgli skozi ozki pas pri **Avranchesu**, so se obrnile proti zahodu in jugu in se pozneje razcepile na več vej. Zahodni krak amerikanskih motoriziranih in oklepniških sil se je vrgel na vse pristaniške trdnjave v Bretagni, in sicer na **St. Malo, na Brest, Lorient** in **Nantes**. Drzno bi bilo računati na kak nagel padec vseh navedenih oporišč. Najhujši boji so se razplamteli za posest St. Maloja, ki še zmerom kljubuje veliki premoči in silnemu orožju napadalca. Enkrat se je Amerikancem sicer posrečilo vdreti v mesto, toda bili so vrženi nazaj. Povsem razumljivo je, zakaj so se Amerikanci vrgli prav na to oporišče. Razdejani Cherbourg še zdaleč ne ustreza potrebam, ki jih ima vdorniška vojska, ako hoče vreči na celino še nove sile in novo orožje. Boji pri **Brestu** in **Lorientu** so bili manj ostri kakor pri St. Maloju.

Južni krak amerikanskih oklepniških in motoriziranih divizij, ki je mimo **Rennesa** udaril proti reki **Loiri** blizu **Nantesa**, se je ob reki zasukal proti vzhodu, udaril do **Le Mansa**, od tam pa zaokrenil svoj sunek proti **Alençonu**. Po padcu tega kraja so Amerikanci pritisnili proti **Argentanu**, toda tod so že zadeli na trdovraten nemški odpor.

Vedeti je treba, da so med ter Britanci, posebno Kanadčani, **južno od Caena** napadali nepretrgoma in z uporabo padalnih sredstev, da bi zabili klin v obrambo in zaprli obkolitveni obroč na vzhodni strani. Tod so bili boji strašni. **Falaise** je bil cilj, ki ga je napadalec skušal doseči. Doslej so mu vsi poskusi spodleteli. Sem pa tja se je posrečil plitek vdor v obrambno črto, katerega pa so Nemci izravnali s tem, da so odgovarjajoče skrčili svojo črto.

Boji so osredotočeni na trikot, ki ga tvorijo **Caen, Vire** in **Alençon**. V soboto zvečer je nemško uradno poročilo namignilo na sovražnikovo nakano, da bi nemške sile, ki so zbrane v notranjosti tega trikota, spravil v zagato, in sicer s sunkom od severa skozi Falaise proti jugu in s sunkom od juga od Alençcona proti severu. V ponedeljek je bilo objavljeno, da so se boji prenesli na področje severno od Alençona, tako da je bilo treba pričakovati sovražnikovega sunka na Argentan. V zvezi s silnim britanskim pritiskom na Falaise bi ta južni sunek pomenil hudo ogroženje nemških sil. Zato je nemško poveljstvo vrglo na odsek pri Alençonu nove oklepne sile, da preprečijo nameravano podaljšanje južnega kraka klešč.

Srditost bojev se je še povečala, kajti sovražnik je vrgel v boj skoraj vse razpoložljive letalske sile, ki so zbijale bojišče in zaledje. Zaradi tega so izostali tudi večji letalski napadi na nemško domače ozemlje.

Za nadaljnji izid bitke v Franciji je potek sedanjih bojev med Caenom in Alençonom odločilnega pomena. Potrdilo najdemo tudi v dejstvu, da so Amerikanci odnehali od svojega namena, da bi od Le Mansa prodirali dalje proti vzhodu. — Prav tako pa tudi niso več silili proti Nantesu in čez reko Loiro v njegovi bližini. Ojačili pa so zato svoje napade proti bretagneškim pristaniščem, ki so jim kruto potrebna, kajti preskrbovanje nastopajočih amerikanskih divizij po poti skozi odprtino pri Avranchesu je zamudno in silno težko. Ta pomanjklivost se zrcali tudi v lastnem angleškem priznanju, da morajo ranjence s teh bojišč prevažati v Veliko Britanijo z letali, ne pa z ladjami, kar bi bilo hitreje, priročneje in tudi preprosteje.

Nemški vojaški strokovnjaki ugotavljajo, da so navedene okoliščine tudi najboljše potrdilo za umestnost ukrepov nemškega vojnega vodstva, ki še zmerom trdovratno drži zaporno črto pod polotokom Cotentinom in s tem onemogoča pravilno in naglo preskrbo amerikanskih vojsk.

*

Medtem je nasprotnik v ranih urah 15. avgusta začel z letali in izkrcevalnimi ladjami metati svoje sile na francosko južno sredozemsko obalo, in sicer na odseku med trdnjavo **Toulonom** in znanim letoviškim krajem **Cannesom** blizu **Nice**. Nemško uradno poročilo istega dne je ta dogodek takoj zabeležilo, dodatna poročila pa so povedala, da so vdorniki naleteli na odpor nemškega topništva in kopenskih sil, ki nastopajo s hribov in gora, ki se začenjajo vzpenjati takoj za obalo. Pred pričetkom vdora so angleško-ameriška letala vprizorila več hudih bombnih napadov na to področje, hkratu pa so pri Marseilleu in Nici začeli metati padalce, za katere se je izkazalo, da so bile le lutke. Takoj po prvih izkrcanjih z ladij in iz zraka so večje skupine britanskih vojnih ladij začele s topniškim zapornim ognjem obstreljevati vse področje med Toulonom in Cannesom. Težišče izkrcevalnih poskusov je pri **St. Raphaelu**, Nemške obrambne čete so takoj razstrelile vse pristaniške naprave v St. Raphaelu, v Nici in pri Cannesu. Boji se nadaljujejo.

Klešči poskusi v Normandiji

»Deutsche Adria Zeitung« objavlja o bojih v trikotu Caen, Vire-Alençon in o težnji Angležev in Amerikancev, da bi ta trikot zapahnili tudi na vzhodni strani, nasledniji zanimivi poročili:

»V zahodni Franciji napenjajo sovražniki vse sile, da bi dosegli svoj cilj. Silni zalet tretje ameriške armade proti severu je ostal brez uspeha. Nemška normandijska črta je prestala te naskoke, prav tako pa se z neodjenljivo voljo in silo drže tudi vsa bretagneska pristanišča. V Normandiji je nasprotnik poskušal iz Alençona zabiti klin v hrbet nemški črti med Mortainom in Caenom. Močni oklepniški sunki proti Argentanu so se izjalovili, pri čemer je imel napadalec hude izgube. Nemška obramba se je tod s pritegnitvijo novih sil močno ojačila in je napadalne kline odbila.

Tudi južno od Caena so Kanadčani vzlic težkim izgubam pridobili le malo ozemlja. S protinapadi je bil napadalec zadržan, da so ta čas lahko postavili nove obrambne postojanke nekaj sto metrov za prvimi.

V notranjosti bočne bojne črte med Caenom in Alençonom so Britanci in Amerikanci posebno močno pritiskali na prostoru južno od Vire in pri Mortainu. S silno podporo letalstva in močnega topništva so napadali vso soboto. Branilci so s protinapadi preprečili razširitev vdorov. Podobno je bilo tudi v nedeljo.

Južno od Caena, pri St. Sylvainu in St. Germainu ter južno od Thury-Harocourta so Britanci in Kanadčani silovito napadali in so končno osvojili nekaj ozemlja. V srditih bojih so branilci vse vdore omejili. Drugi krak je napadal tudi jugovzhodno od Vire. Dosegel je plitev vdor. Nič milejši boji so se razbesneli na južnem kraku klešč, kjer so Amerikanci z velikimi silami pritisnili proti severu. Tam so napadalci izgubili v 24 urah 78 oklepnikov.

Odkrito priznanje o učinku »V 1«

Odkrito priznanje o strahovitem učinku povračilnega orožja nad Londonom je dal angleški veleposlanik v Združenih državah lord Halifax. Sklical je v svoje poslaništvo časnikarje in jim povedal, da se mora Velika Britanija boriti z gospodarskimi in finančnimi težkočami, ki so močno pritisnile na nekdaj najbogatejšo državo sveta. Lord Halifax je dalje dejal, da se zaradi padanja eksplozivnih granat vsako uro podre v Angliji povprečno po 700 hiš ali drugih stavb. Ta izjava torej potrjuje nedavno Churchillovo priznanje, da je nad 800.000 londonskih stavb porušenih ali poškodovaih. Halifax je poudaril, da že to število samo po sebi dokazuje, kakšne žrtve in škodo trpi Anglija in da to trpljenje zahteva od angleškega naroda tudi silnega živčnega napora ter napora vseh razpoložljivih sil.

Boji v Normandiji

Nemška uradna poročila pravijo o bojih preteklega tedna naslednje:

9. avgusta: **V Normandiji** potekajo sedaj na vsem bojišču južno od **Caena** pa do področja vzhodno od **Avranchesa** najhujši boji. Z največjo uporabo blaga je nasprotnik s podporo številnih oklepnikov in močnih letalskih sil vedno znova napadal našo bojno črto. Vendar mu je uspelo le južno od **Caena** in južno od **Vire**, da je vdrl v naše črte. Sovražne napadalne kline pa smo prestregli v globini postojank.

Na ostalih odsekih so obležale sovražne napadalne skupine, ki so imele najhujše krvave izgube, že pred našimi postojankami.

Na področju **Le Mansa** je prišlo včeraj do ogorčenih bojev, v katerih je vdrl sovražnik v mesto samo.

10. avgusta: Južno od **Caena** je sovražnik nadaljeval močne napade ter razširil vdorno področje proti jugu in jugovzhodu. Vendar so naši protinapadi prestregli sovražnikove bojne skupine in jih zavrli. Od 7. do 9. avgusta je izgubil nasprotnik južno od **Caena** in zahodno od **Orne** 278 oklepnikov.

Tudi na ostalem bojišču je nadaljeval sovražnik svoje napade na dosedanjih težiščih. Uspelo mu je napredovati le južno od **Le Plessisa** in južno od **Vire**. Hudi boji še trajajo.

11. avgusta: Na področju jugovzhodno od **Caena** je bilo zajezeno sovražno vdorno področje ter spet vzpostavljena zveza bojišča. Od zgodnjih jutranjih ur današnjega dneva se je stopnjeval sovražnikov topniški ogenj tam spet do bobnečega ognja. Na obeh straneh **Orne** je izvedel sovražnik včeraj le ožje omejene napade, ki so ostali ob uničenju 32 oklepnikov brezuspešni.

Posebno ogorčeni boji so se bili na vdornem področju južno od **Vira**, čigar razširjenje se sovražniku ni posrečilo zaradi naših protinapadov.

Na področju **Le Mansa** potekajo silni boji s sovražnikom, ki napada sedaj podprt z močnimi oddelki letal proti severu.

12. avgusta: Jugovzhodno od **Caena** ter na obeh straneh **Orne** so bili s hudimi izgubami za sovražnika odbiti močni krajevni napadi. Na odseku južno od **Vire-Mortaina** je nadaljeval nasprotnik ves dan s svojimi prebojnimi poskusi. Zaradi takojšnjih naših protinapadov ni mogel na nobenem mestu doseči pomembnejše pridobitve ozemlja. Silni boji še potekajo.

Severno od **Le Mansa** se je sovražnik ojačil in namerava z napadom proti severu suniti v hrbet naše glavne bojne črte. Za **Alençon** so se razpletli silni boji.

Podmornice so potopile pred invazijsko obalo in na drugih morskih področjih 4 tovorne ladje z 22.000 tonami ter 2 čistilca min. Tri nadaljnje ladje in 1 rušilec so bile torpedirane, 3 sovražna letala sestreljena.

13. avgusta: Na bojišču ob obeh straneh **Orne** in južno od **Virea** je izvršil sovražnik številne posamezne napade, zaradi katerih je prišlo do ogorčenih bojev, ki so bili večinoma zavrnjeni. Za več vdornih mest se boji nadaljujejo.

Boji na področju **Alençona** so se premestili še bolj proti severu ter postali še obsežnejši in silovitejši.

14. avgusta: Na **normanskem bojišču** se je nadaljeval močan sovražni pritisk, ne da bi nasprotniku uspelo doseči pomembnejše uspehe.

Na področju **severno od Alençona** so udarile oklepne bojne skupine proti napredujočemu in z močnimi letalskimi silami podprtemu sovražniku. Razvili so se siloviti boji, ki še trajajo. Protiletalsko topništvo v sestavu letalstva je sestrelilo 12 štirimotornih bombnikov.

15. avgusta: Jugovzhodno in južno od **Caena** je sovražnik z močno topniško in oklepniško podporo znova pričel s svojim velenapadom, da bi prodrl proti ameriškim oddelkom, ki stoje severno od **Carrougesa** in katere smo včeraj s protinapadom potisnili v obrambo. Po ogorčenih bojih mu je uspelo, da je ponekod vdrl v našo bojno črto. S protinapadi smo ga zaustavili. Uničili smo 40 sovražnikovih oklepnikov.

16. avgusta: **V Normandiji** divjajo ogorčeni boji s težiščem na področju severno in severnovzhodno od **Falaisa**. Sovražnik skuša vedno znova z največjo uporabo gradiva na široki bojni črti predreti v smeri proti **Falaisu**, da bi se združil z ameriškimi silami, ki napadajo iz področja pri **Carrongesu** proti severu. Šele po večurnih bojih se je posrečilo nasprotniku z visokimi izgubami vdreti v naše položaje, ki so zgrajeni v obliki oporišč, ter napredovati proti jugu in vzhodu.

Sovražne sile, ki prodirajo iz področja pri **Alençonu** proti vzhodu, se nahajajo na odseku **Chartres-Dreux** v trdih bojih z našimi zaščitnicami.

Boji v Bretagni

9. avgusta: **V Bretagni** smo zavrnili proti **Lorientu** in **Brestu** napredujoče ameriške čete in uničili številne sovražnikove oklepnike. Za **St. Malo** se bijejo še nadalje hudi boji.

10. avgusta: **V Bretagni** smo zavrnili z oklepniki podprte severnoameriške napade na bojiščih pri **St. Nazairu, Lorientu** in **Brestu**. Mnogo oklepnikov smo sestrelili. Junaški branilci **St. Maloja** bijejo hude boje s sovražnikom, ki napada z vseh strani.

11. avgusta: Branilci **St. Nazaireja, Lorienta** in **Bresta**, sestavljeni iz vseh treh delov vojske, so spet krvavo zavrnili vse z oklepniki podprte sovražnikove napade. Samo severnovzhodno od **Bresta** je bilo v poslednjih dneh uničenih preko 40 sovražnikovih oklepnikov. Posadka **St. Maloja** je obdržala tudi včeraj mesto kljub nadaljnjim ogorčenim napadom Amerikancev.

12. avgusta: Hrabra posadka **St. Maloja** je tudi včeraj v ogorčenih bojih z velikimi izgubami za nasprotnika odbila vse sovražnikove napade.

13. avgusta: Po močnem letalskem napadu so pričeli Amerikanci znova napad na **St. Malo**. V silovitih bojih, v katere je poseglo obalno in protiletalsko topništvo, smo jih krvavo zavrnili. V mesto vdrlega sovražnika smo vrgli s protisunkom nazaj. Privedli smo ujetnike.

14. avgusta: Branilci **St. Maloja** so odbili tudi včeraj vse sovražnikove napade.

15. avgusta: Na bojišču pri **Brestu** smo zavrnili krajevne nasprotnikove napade, s strnjenim topniškim ognjem pa razbili ponovne pripravljene postojanke.

Posadki **St. Maloja** in **Dinarda** držita svoji oporišči vkljub znova z nadmočnimi silami napadajočemu sovražniku. **Fort de la Varde** smo po junaškem odporu njegove zmanjšane posadke v večernih urah izgubili.

16. avgusta: **V Bretagni** smo po junaškem boju izgubili mesto **Dinard**. Ostanek posadke **St. Maloja**, ki se je po obrambi močnih sovražnikovih napadov umaknila v trdnjavo, kljubuje tam še vedno vsem sovražnikovim napadom. Trikrat ponovljeni sovražni poziv k predaji je ostal brezuspešen.

Boji na sredozemski obali Francije

15. avgusta: Po bistvenem ojačenju svojih letalskih napadov na obrambne naprave in prometne zveze **na južno francoskem obalnem področju** v zadnjih dneh se je sovražnik danes v jutranjih urah izkrcal na področju **Toulon-Cannes**. Naša obalna obramba se je zapletla v boj s sovražnikovimi izkrcevalnimi četami.

16. avgusta: **Ob južno-francoski obali** smo med **Toulonom** in **Cannesom** odbili več sovražnikovih izkrcevalnih poskusov. Vendar se je posrečilo nasprotniku izkrcati se na nekaterih mestih. Tu so v teku silni boji. Naše rezerve so napadle z letali pripeljane sovražne čete, ki so pristale za hrbtom naše obrambne cone.

TEDEN V SVETU

Ogromni sovjetski napori in orjaška sredstva, ki so z njimi kanili doseči velike uspehe na vzhodnem bojišču, so se izkazala kot nezadostna spričo trdnosti nemške obrambe. To bojišče se je ustalilo in ni v preteklem tednu prineslo nobenih presenečenj. Izostal je padec Varšave, katerega so sovjetski in anglosaški propagandisti napovedovali kot gotovo dejstvo, spodleteli so pa tudi vsi poskusi predreti bojne črte, zgrajene ob mejah baltiških držav. Sovjeti se posebno trudijo, da bi odrezali Estonsko od Letonske, nič manj pa si prizadevajo, da bi zabili klin tudi med Litvo in Vzhodno Prusijo. Nekoliko več sreče so imeli v sunku, usmerjenem proti Varšavi, saj so se poljski prestolnici že močno približali. Toda tik pred vratmi mesta so se napadalni klini zlomili. Sedaj si skušajo Sovjeti za vsako ceno ohraniti mostišče, ki so ga ustvarili na zahodnem bregu Visle, in ga izkoristiti za udar proti sredini Poljske. Sovjetski poskusi, da bi se vgnezdili v Karpatih in odtrgali Madžarsko od skupne obrambne črte, so se izjalovili. Trenutno se je težišče najhujših bojev premaknilo k Byalistoku. Tja so Sovjeti vrgli nove močne sile in se bodo na vse pretege trudili, da bi izsilili proboj in s tem zrahljali severno obrambno črto, ki se vleče do Pskovskega jezera.

O Italiji in njenih bojiščih so vojna poročila poslednjih dni poročala le malo. Skopa in redkobesedna poročila odgovarjajo dejanskemu položaju. S tem da so Anglosasi prodrli do južnih pobojič Apeninov, se je zaključila doba njihovega počasnega in vendar dragega napredovanja. Nespremenjen je tudi položaj ob jadranskem odseku, kjer je zemljišče še zmerom takšno, da omogoča nastop večjih oklepniških sil.

Predsednik poljske begunske vlade Mikolajczyk, ki se je v Moskvi razgovarjal s Stalinom in potem s »poljskim osvobodilnim odborom«, je svoje razgovore nepričakovano hitro prekinil in se z vso naglico vrnil v London. Pred svojim odhodom iz sovjetske prestolnice je dal izjavo, v kateri je dejal, da so se pogajanja prekinila in se bodo nadaljevala ob drugem primernem trenutku. Gre namreč za prevažno načelno vprašanje, je dejal Mikolajczyk, kako bodo namreč zavezniki začeli reševati vprašanje osvobojenih držav, ki so na njihovi strani stopile v vojno in potem izgubile svobodo. Poljska je prva takšna država. Izvedelo se je, da so Sovjeti zahtevali od Mikolajczyka, da mora sprejeti predloge komunističnega »osvobodilnega odbora«, ki pravi o sebi, da je pravi tolmač teženj poljskega naroda, ne pa begunske vlade v Londonu. Ta odbor tudi zahteva, da se takoj ukine poljska ustava iz leta 1933 in uveljavi stara iz l. 1921, češ da je bolj demokratična. Očitno je, da tudi Anglija in Amerika silita Poljake, naj odnehajo in se sporazumejo, toda poljski begunski politiki so neodjenljivi ter točno vedo, kaj bi zanje in za ves poljski narod pomenila kapitulacija pred boljševiško izsiljevalno politiko.

Splošna celotnostna mobilizacija nemških tvornih sil se že izvaja. Glavni pooblaščenec minister dr. Goebbels je objavil že celo vrsto ukrepov, s katerimi bo za državno obrambo in oboroževalno industrijo pridobil nove velike sile. Tako bo prizadeto posebno kulturno življenje, ki se bo omejilo zgolj na najnujnejše. Iz državnih uradov bodo odvedli vse odvišne moči in bodo na mesta, s katerih se bodo moški umaknili, postavili ženske. Obenem bodo povečali število tujega delavstva. Sledile bodo še mnoge omejitve v poštnem in železniškem prometu ter na drugih teriščih javnega življenja.

V bojih proti komunističnim tolovajem v Piemontu je bil ranjen tudi tajnik italijanske fašistične stranke Pavolini. Na čelu fašističnih divizij se je udeleževal bojev, vendar je bila njegova skupina odrezana od drugih enot. Med hudim streljanjem je bil Pavolini ranjen, nakar so ga pobrali nemški vojaki, ki so prišli fašistom na pomoč. Tolovajstvo v Severni Italiji se je precej skrčilo, kajti mnogo tisoč hostarjev se je odzvalo pozivu fašistične vlade, ki je obljubila pomilostitev slehernikU, ki bi se vrnil na dom in se vpregel v redno delo. Proti ostalim pa nastopata fašistična vojska in nemški oddelki brezobzirno.

Bonomijeva vlada, stolujoča v Rimu, je na šibkih nogah, ker so jo začeli zapuščati najuglednejši njeni člani. Istopil je Benedetto Croce rekoč, da ne more omiliti silno trdih mirovnih pogojev, katere so še Badogliju vsilili Anglosasi, pa so jih vse doslej morali ohraniti v tajnosti. Za njim so začeli nergati tudi socialisti in komunisti, ki hočejo povzročiti še večjo zmedo in s tem pripraviti tla za boljševizem. Prehrambeno stanje je obupno, stradež pa vsesplošen. Zaradi tega so začele stranke, ki jih ni malo, zahtevati drugo močnejšo osebnost in kaže, da bo poskušal novo vlado sestaviti stari liberalec Orlando. Pa tudi temu nagajajo socialisti in komunisti, ki odklanjajo Orlandov predlog, da bi Badoglio prevzel zunanje ministrstvo.

Središče Benetk je v ponedeljek podnevi napadel oddelek amerikanskih bombnikov. V nizkem poletu so letala zmetala nekaj bomb in s strojnicami obstreljevala nemško bolniško ladjo »Freiburg«, čeprav je bila označena z rdečim križem. Bombe, ki so padle v bližini Velikega kanala, so posredno naredile škodo tudi na znamenitih zgodovinskih stavbah, kakor so doževa palača, cerkev sv. Marka in druge. Zaradi zračnega pritiska so bile poškodovane tudi razne druge hiše v mestnem središču, kajti temelji lagunskih stavb niso preveč trdni.

Novo milijonsko preseljevanje narodov uralsko-azijskih step je odredil »zaščitnik malih narodov« Stalin. Preseljevanje gre v smeri vzhod-zahod. Zavezniški diplomati, ki službujejo v Sovjetiji, pripovedujejo, da se na evropski del Sovjetije preseljujejo vsa mogoča plemena in ljudstva, katera bo boljševiška oblast vpregla v delo pri oboroževalni industriji in na poljih. Pred tremi leti je šlo preseljevanje v obratno smer, ko so morali na zapoved milijoni ljudi oditi v Sibirijo. Poleg teh povratnikov so pognali proti zahodu tudi Turkestance, plemena iz notranje Sibirije in na pol divjake, ki jih zahodna omika ni oblaznila niti od daleč. Posebno veliko jih je iz Zunanje Mongolije. Ogromne množice so se tedne in tedne zbirale v Novosibirsku in se nakladale na vlake. Zaradi zanikrne preskrbe in nehigijeničnosti so tam od lakote in nesnage pocepali tisoči ljudi. Stalin pa si od tega prisilnega preseljevanja ne obeta le novih delovnih sil, ki jih bo neusmiljeno privil, temveč bo pospešil tudi proces množičnega mešanja narodov in plemen, iz česar naj bi se izcimili novi ljudje brez tradicije, brez razgledov in, kar je najvažneje — tudi brez pojma o narodni zavesti.

Preberite

Uredništvo »Slovenskega doma« prosi vse imetnike slik o krajih, hišah, javnih poslopjih, šolah, raznih domovih in sploh o vsem, kar je bilo uničenega po komunistih, da mu jih odstopijo, prodajo ali posodijo. Slike oddajte ali pošljite na naslov: Uredništvo »Slovenskega doma«, Ljubljana, Ljudska tiskarna, III. nastr.

Svojce tistih, ki so jih komunisti ubili, prosimo, naj na isti naslov pošljejo podatke o ubitih. Podatki naj vsebujejo: ime, priimek, datum in kraj rojstva, zadnje bivališče, poklic, stan (samski, zakonski), način usmrtitve, podatke o morebitnem mučenju, priče, storilce ter domače ljudi, ki so povzročili umor ter razloge, ki so jih k temu navedli, ter sliko živega ali mrtvega.

Svojce članov bivših Vaških straž, ubitih pred 8. septembrom 1943, prosimo, naj pošljejo o ubitih fantih ali možeh naslednje podatke: ime, priimek, rojstni datum, zadnje bivališče, ime edinice VS, pri kateri je pokojnik bil, ime poveljnika edinice, dan in kraj smrti, število ostalih članov rodbine in njihovo bivališče. Te podatke potrebujemo do 15. septembra, da bi svojcem iz čistega dobička od »Črnih bukev« nakazali nekaj podpore. Podatke pošljite na: Uredništvo »Slovenskega doma«, Ljubljana, Ljudska tiskarna, III. nadstropje.

Še ta mesec bo izšla zadnja knjiga Svetovega I. letnika. Knjigo je napisal profesor dr. Fr. Mihelčič in ji dal naslov:

„Tajnosti narave“

Vsebina knjige posega v dejanje in nehanje večne narave, v življenje najmanjše žive stanice; opisuje naloge človekovih in živalskih obisti; nas na zelo zaminiv in lahko umljiv način seznanja z rastjo in presnavljanjem vseh živih na zemlji itd., itd.

Tudi ta knjiga bo **bogato ilustrirana** in zaradi tega še tem bolj vredna branja. Tajnosti narave priporočamo posebno **učeči se mladini**, saj bo v njej našla marsikaj novega.

Tudi vi se naročite še danes na edino slovensko poljudno-znanstveno knjižno zbirko »SVET«. Za zmerno ceno dobite lepe in poučne knjige!

Nadaljevanje s 1. strani.

7. **Mi ne poznamo boljših in slabših, čistih in nečistih Slovencev. Mi poznamo samo take Slovence, ki hočejo Slovenci ostati in se zaradi tega prepričanja bijejo proti komunizmu. Zaradi tega imamo za najboljše Slovence domobrance. Vsi, ki govore in mislijo, da to niso naši narodni borci, naj se zavedajo, da lahko to govore in mislijo in prazne načrte maščevanja kujejo samo zaradi tega, ker domobranci s svojo krvjo in svojo hrabrostjo ustvarjajo okoli močno gnile Ljubljane živ zid, da tudi ona ne okusi »svobode«, katero pošilja nad slovenskega kmeta. Ljubljana in njeni politiki naj se zavedajo, da samo za tem »izdajalskim« zidom lahko žive mirnodobno življenje z vsemi njegovimi ugodnostmi in črno borzo.**

8. **Vsakdo naj ve, da si bo narod svoje bodoče voditelje izbiral ne po zakonu podedovanja, temveč po tem, kdo je v usodni uri z njim stal na braniku lastne usode; kdo mu je v stiski vedel povedati vsaj tolažilno, če ne odrešilno besedo; kdo se je z njim boril in umiral. Samo to bo merilo za izbiro, ne kake podedovane pravice. Ljudstvo se bo pri izbiri vprašalo, koga ti ljudje iščejo: ali sebe ali narod, in se bo po tem odločalo.**

9. **Zavedajmo se, da Slovenci lahko živimo in obstanemo samo na tej zemlji, kamor nas je pred stoletji vrgel Bog. Zavedajmo se, da je samo ta zemlja bila v teh krvavih časih tista, ki nas ni izdala; vse drugo je pobegnilo in se razblinilo. Zaradi tega moramo to zemljo, to našo največjo resnico in najzanesljivejše poroštvo, ljubiti ne le z besedo, temveč z delom, z znojem in s krvjo, kakor jo ljubi naš kmet, kakor jo ljubi naš domobranec. In ko se bomo po tem prelepem zboru razšli ter s prijatelji sedli za mizo, da se pogovorimo o vsem lepem, kar smo danes doživeli, in o vsem bridkem, kar nas teži, se spomnimo tudi svoje zlate matere zemlje. Dvignimo čašo, pa porecimo:**

»Zemlja naša,
tale čaša
je nalita tebi v čast!
Bog te brani,
da častita,
ponosita
nam boš v last!«

Za to zemljo, za to resnico, pa edino zanjo, živimo; za to zemljo, za to resnico umirajmo; to se pravi, živimo in umirajmo zase!

Junaki in mučenci z Grčaric so vstali

Pretresljivi prizori in slovesnosti ob odkopu in pogrebu prve skupine lanskih žrtev z Grčaric

Prevoz krst v Ribnico

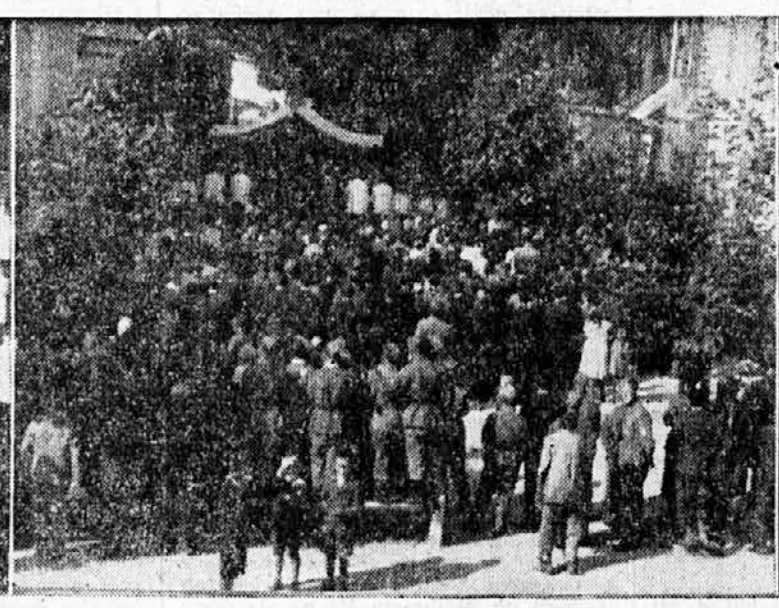

Na skupnem mrtvaškem odru

Ljudstvo izkazuje čast junakom

Ribnica 14. avg. 1944.

Kdo danes ne pozna Grčaric, kraja, kjer so padli za narod najboljši slovenski sinovi! Ljubezen do teh mučencev je zahtevala, da tudi ti najdejo častno mesto v blagoslovljeni zemlji, saj so dali, kar so imeli, zato, da bi naše ljudstvo živelo.

To težko nalogo so vzeli nase ribniški domobranci, ki nadaljujejo delo, ki so ga junaki z Grčaric začeli. Vsa zahvala za to veliko delo gre zato naporočniku Bohu in Lenščaku, ki sta s svojo požrtvovalnostjo in delavnostjo vse pripravila, da se žrtve izkopljejo. Nadporočnik Lenščak Dušan je prevzel organizatorično stran, nadporočnik Boh pa vojaško.

Še noč je bila v soboto dne 12. avgusta, ko je krenila četa ribniških domobrancev pod vodstvom nadporočnika Boha proti Grčaricam in peljala s seboj več voz krst, v katere bi dejali izkopana trupla.

Izkopavanje

V dveh grobovih so ležali junaški protikomunistični borci. Eden je bil prav v Grčaricah za pokopališčem, drugi pa približno pol ure oddaljen od Grčaric proti Glažuti. V prvem grobu so počivala trupla onih, ki so padli v strašni borbi pri Grčaricah, ko so komunisti s savojskimi izdajalci hoteli uničiti malo posadko v njih. Osem strašno razmesarjenih in izmaličenih trupel je bilo v tej jami za pokopališčem. Komunisti niso pustili, da bi ljudje pokopali te junake v blagoslovljeno zemljo.

Med izkopanimi **je komisija, v kateri** je bil domobranski zdravnik dr. Juvan in ribniški zdravnik dr. Oražem, dalje nadporočnik Lenščak Dušan, od civilne oblasti pa sodni predstojnik Arko, ugotovila po izjavi prisotnih prič, ki so umorjene osebno poznali, sledeča imena:

Kranjc Milan, kapetan.

Marin Edo, narednik.

Marjan Ferlinc dijak iz Ljubljane. (Na suknjiču je imel še skavtski znak.)

p. Placid Grebenc, stiški ekonom.

Turk Viktor, župnik iz Begunj.

Sandi, Prešeren (psevdonim).

Jesenovec Danijel, zobotehnik iz Vrhnike.

Grajf, medicinec iz Maribora. (Starček, psevdonim).

Andolšek Janez iz Jurjevice pri Ribnici.

Dne 22. septembra 1943. je že bil izkopan v skupnem grobu v Grčaricah Žnidarič Lado, akademik iz Celja. Ubit je bil v Grčaricah ob napadu 10. IX. 1943. Izkop je preskrbela dr. Bojčeva iz Nemške vasi. Pokopan je bil v Ribnici 22. IX. 1943. Prestreljeni je imel obe koleni in je potem izkrvavel.

V ribniški bolnišnici je umrl **Koprivica Danilo,** žandarmarijski kapetan. Pokopan je na pokopališču v Hrovači.

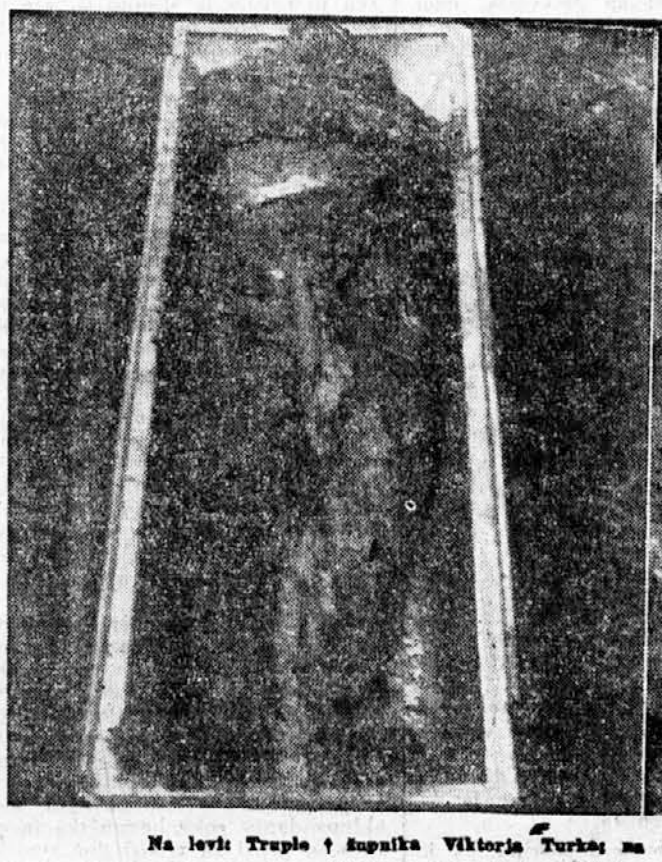

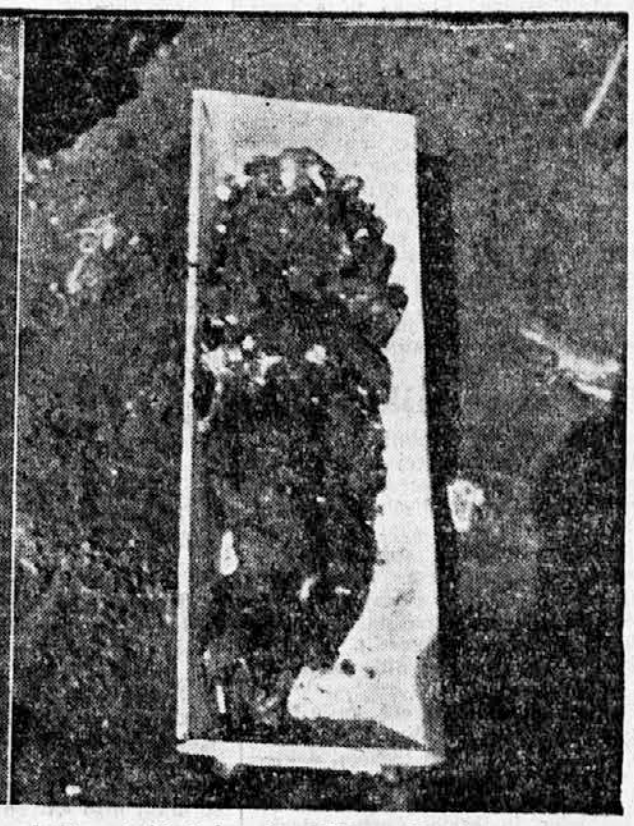

Na levi: Trupla † župnika Viktorja Turka; na desni: ostanki † kapetana Milana Kranjca

Ostali se niso mogli indentificirati, ker ni bilo nobenega, ki bi jih prepoznal. Gotovo pa so med na drugem mestu imenovanimi inženir Saks Pertot in brata Grajffa.

Poročilo iz »Črnih bukev« se povsem ujema s številom izkopanih trupel.

Vsa trupla so ležala v jami brez vsakega reda, oropani so bili fantje vsega, samo nekaj obleke so temu in onemu pustili. Vse dokumente so jim pobrali, samo kakšno malenkost je bilo najti v žepu tega ali onega. Vsi so bili bosi, čevlje so jim pokradli komunistični roparji. Vsa trupla so domobranci zabili v krste in jih odpeljali sredi vasi.

Ko so domobranci zgodaj zjutraj blokirali Grčarice, so ujeli domačina komunista-terenca, ki je povedal, kje se nahaja grob triindvajsetih, ki so jih komunisti ustrelili dne 24. oktobra 1943. Domobranci so krenili v temni kočevski gozd, kjer so res v globoki kotanji, ki jo ljudje imenujejo Bavdle, našli ogromen grob, kamor so komunisti zmetali 23 slovenskih sinov. Dne 24. oktobra 1943 so jih komunisti pripeljali na ta kraj z vrvjo in jermeni zvezane in jih najprej vse slekli.

Prav blizu groba je bilo moči najti še nekaj kosov njihove slabe obleke; kar je bilo dobrega, so komunisti odnesli s seboj. Na tem kupu so našli tudi nekaj rožnih vencev, križev, del duhovniškega direktorija (koledarja) g. župnika Turka, vozno karto, s katero se je peljal p. Placid Grebenc v Milan, in še več drugih drobnarij. Grob sam pa so divje živali že precej razkopale in že odnašale iz njega kosti. Grob je bil pokrit z vejami, nato je bila nasuta prst, na truplih samih pa so bile ogromne skale, ki so jih komunisti navalili nanje z bregov kotanje.

Zastopstvo nemške vojske nosi vence za pogrebom

Poslednji objem mučenih žrtev

Strašen je bil pogled v ta ogromni skupni grob. Gola trupla so ležala drugo čez drugo brez reda, vsa zmešana med seboj. Iz lege trupel je bilo spoznati, da žrtve niso mrtve padale v jamo, pač pa še žive, saj so nesrečniki drug drugega objemali in se tesno oklepali svojih somučencev. Vse kaže tako, da so tega ali onega sicer res ustrelili, toda po znamenjih na truplih je bilo komisijsko ugotovljeno, da je bila večina zelo mučena.

Mnogo trupel, zlasti pa truplo g. župnika Turka Viktorja iz Begunj je bilo vse stepeno in polno krvavih podplutb po hrbtu. Mnogi so imeli glavo povsem razbito. Enemu je manjkala desna noga pod kolenom, nekateri so imeli strel v tilnik, drugi v glavo, tretji cel rafal v prsa, iz vseh znamenj pa je bilo spoznati, da je bilo trpljenje, ki so ga pred smrtjo morali ti mučenci prestati, strašno. V grobu je bila tudi vrečica, dolga približno 30 cm in široka 15 cm, napolljena z ostrim kamenjem. S tem kamenjem so jih bili po glavi in po telesu preden so jih pobili do smrti. Tudi ogromne skale so po vsej verjetnosti navalili zato nanje, ker je bil ta ali oni gotovo še živ, ko so ga vrgli v grob.

Obleko so vsem pokradli. Ta ali oni je imel spodnje hlače ali srajco. Samo medicinec Grajf iz Maribora je bil še oblečen v žametne hlače-pumparice. Pater Placid je imel na vratu še kolar in okrog vratu obešen rožni venec. Drugih stvari v grobu ni bilo najti.

Nekaj groznega je bilo to izkopavanje. Človek se čudi, kje so dobili domobranci toliko moči, da so vse to strašno delo opravili s tako veliko požrtvovalnostjo. Kaj drugega jih je gnalo k temu, kot velika ljubezen do svojih soborcev, do svojih vzornikov?

Izkop žrtev je potekal v popolnem redu. Samo majhna tolpa komunistov je hotela zmotiti človečansko delo domobrancev. Med temi je bil tudi komunist Kaplan Anton iz Rakitnice, ki je po neprevidnosti zašel v obroč domobranskih zased in se na večkratne klice stražarjev ni hotel ustaviti, ampak begal sem in tja, dokler ga ni zadela krogla komaj 20 m od groba žrtev. Pri sebi je imel komunistično izkaznico, v kateri je pisalo, da je padli komunist gospodarski referent terenskega odbora Ribnice. Poleg tega je imel pri sebi potrdilo o rekviziciji nekega kmeta v Grčaricah. Domobranci pa niso ravnali tako ko komunisti, da bi ga golega vrgli v jamo in navalili nanj kamenja, ampak prav tako ko svoje žrtve so ga dali v krsto, pripeljali v Grčarice na pokopališče in obvestili njegove domače o smrti.

Junaki na zadnji poti

Ko so bile vse žrtve pokopane, so prenesli domobranci iz te temne kotline, ki bo slovenskemu narodu za vse veke ostala kot strašen pečat komunističnega zverinstva pri nas, preko skal in prepadov na cesto, kjer so čakali pripravljeni vozovi. Šele na cesti, ko so grčarske žrtve stopile na zadnjo pot, je prodrlo sonce divji kočevski pragozd in vrglo svoje žarke na krste mučencev. Dolg pogrebni sprevod je krenil po cesti proti Dolenji vasi in Ribnici.

Ljudstvo sprejema svoje mučence

Vsakdo, ki se je udeležil tega zadnjega pohoda kočevskih žrtev v Ribnico, bo priznal, da tako lepega, tako ganljivega in tako veličastnega dne v svojem življenju še ni dočakal. Kmečko ljudstvo, ki je okusilo vse strahote rdečega nasilja, je v sprejemih grčarskih žrtev pokazalo največjo ljubezen do padlih borcev, tako da ta pot ni bil pogrebni sprevod, pač pa veličastna manifestacija in kričeča obsodba komunističnega zločinstva v ribniški zemlji. Za vse vasi od Grčaric pa do Goriče vasi je bil ta dan praznik.

Samo **to so vedeli ljudje, da so šli** domobranci izkopavat žrtve, drugega pa nič, in kljub temu se je zbrala povsod vsa vas od najmanjših otrok pa do starčkov, ki so s palico v roki prišli pozdravljat žrtve na zadnji poti. Komaj se je sprevod približal Rakitnici, že so se po dolgem času spet oglasili zvonovi mrtvim v pozdrav, dekleta, žene in možje pa so se s cvetjem v rokah zbrali ob cesti in zasuli med jokom krste z domačim cvetjem. (Dalje na 4. strani.)

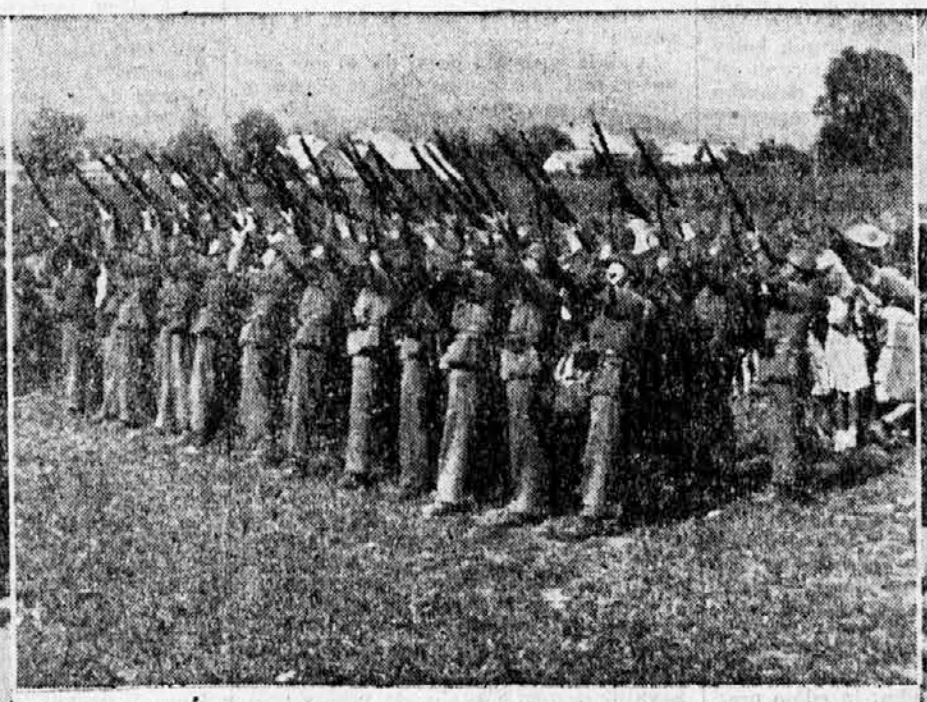

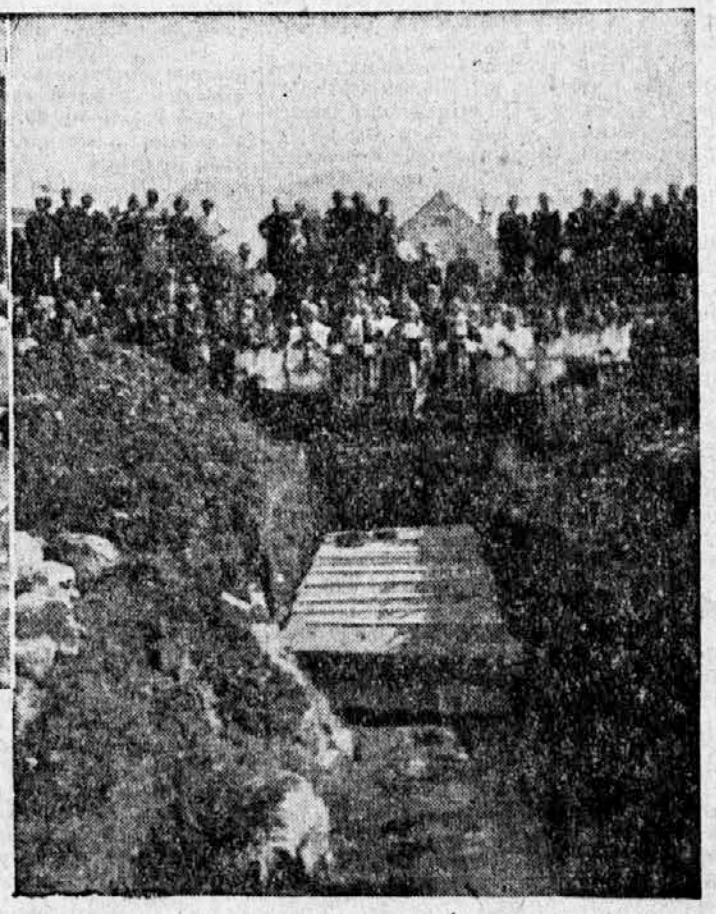

Poslednje slovo od junakov in mučencev

Na levi: Mladina obsipje krste s cvetjem; v sredi: Poslednji vojaški pozdrav tovarišev-domobrancev; na desni: Skupaj v boju, skupaj v grobu

Naš odgovor

Vodstvo rdečih tolp pri nas, vodstvo OF in vodstvo Komunistične partije je zadnje čase začutilo v sebi nerazumljivo ljubezen do »zapeljanih« domobrancev, glede katerih si je začelo na vse viže prizadevati, da bi jih spravilo »domov«, to je, v svoje vrste, češ da jim bije dvanajsta ura; češ da je zdaj prav poslednji trenutek, da se še rešijo. Vpreglo je Kidriča, Fajfarja, Breclja, Mikuža in še vrsto takih zgub, da pišejo ganljiva vabila, naj domobranci vendar spregledajo in najdejo pravo pot, ki jim jo tolovaji tako naklonjeno kažejo. Tisti ljudje, ki so morili ranjence na Turjaku; ki so zaklali dozdaj slehernega domobranca, če so ga živega tako ali tako dobili v roke; ki izganjajo domobranske družine z »osvobojenega« ozemlja; tisti, ki so nas s svojo »bratovsko« vabo zmotili 8. septembra in potem poklali na tisoče lahkovernih, ki so mislili, da imajo opravka z ljudmi in s Slovenci — tisti bi se zdaj na lepem radi šli spet rešnike domobrancev!

Ob istem času, ko domobrancem pošiljajo ganljiva pisma raznih rdečih »mater« iz »štaba«, dajejo svojim terenskim polipom v zaledju navodila, da je treba domobranstvo za vsako ceno razkrojiti — tisto domobranstvo, ki ga po njihovih lastnih trditvah vendar nič ni, razen nekaj zapeljancev; tisto domobranstvo, ki so ga po poročilih londonskega radia že na sto tisoče pobili! Čemu se torej zatekati k tako tveganemu orožju, kakor je danes poskus za razkrajanje, če domobranstva sploh ni in če je ves slovenski narod za njimi in v njihovi »vojski«? Čemu ta sumljiva skrb za rešitev domobrancev, o katerih so še včeraj trdili, da jih je treba do zadnjega pobiti, poklati, podaviti z družinami in otroki vred?

Odgovor je kaj preprost: Osvobodilni fronti in njenim tolpam bije zaradi neizprosnega in organiziranega boja, ki ga slovenski domobranci vodijo noč in dan proti njim, dvanajsta ura. Dvanajsta ura prav tedaj, ko so rdeči bili prepričani, da se jim bliža rešitev od zunaj in s tem končna zmaga. Zdaj pa spoznavajo, da bi jih zaradi teh prekletih domobrancev, ki jih do zdaj ni po njihovih trditvah nikjer bilo, utegnil vrag vzeti morda komaj pet minut pred »zmago«, to se pravi, še vedno dosti zgodaj, da je bilo vse njihovo delo zastonj.«

Zaradi tega so grčarski in kočevski in mozeljski rablji, požigalci domovine ter največji sleparji v naši zgodovini privlekli na dan ljubezen, da bi kdo morda še enkrat nasedel, pa jih s svojo neumnostjo in lahkovernostjo pomagal reševati zdaj, ko dežuje na rdeči tempelj tako, kakor ni še nikoli; ko se zajeda razkroj ne le v oborožene zbegane tolpe OF, temveč tudi v njeno vodstvo — o čemer bomo kmalu imeli priliko priobčiti porazna dokazila, poleg tistih, ki jih vsebuje danes objavljeni dnevnik enega vodilnih funkcionarjev pri Izvršnem odboru OF.

O tem, da bije dvanajsta ura danes Osvobodilni fronti in njenim tolpam, ne govori nič razločneje kakor številke o izgubah rdečih pri zadnjih bojih, ki so jih domobranci imeli z »narodno osvobodilno« vojsko zadnje dni. Uradna poročila o teh izgubah v dobrem tednu dni pravijo:

4. VIII. 3. VIII. je skupina stotnika Meničanina napadla pri Žužemberku VIII., IX. in XV. »brigado«, štab »XVIII. divizije« in štab »VII. korpusa«. Na kraju je ostalo 75 mrtvih tolovajev. Zaplenjeno je bilo veliko orožja, 16 konj in 4 mule.

4. VIII. je odšla skupina **Šentjernejčanov** proti Zajčjemu vrhu in Dolžu. Pot jim je hotel prestreči 3. bataljon »Cankerjeve brigade«. Po kratki, ostri borbi so fantje komuniste temeljito naklestili. Pobili so 18 komunistov, katerih trupla so obležala na bojišču, zaplenili več orožja in opreme, potem pa iz Dolža pognali ves preostali bataljon »Cankarjeve brigade«. Boj je bil trd, ker so imeli opravka s starimi tolovaji. Lotili so se komunistov z noži, naskakovali pa so tudi posamezne bunkerje. Vzlic temu ni bil noben domobranec niti ranjen.

4. VIII. je druga skupina domobrancev udarila proti Debencu v Mirenski dolini. Naleteli so na večjo komunistično drhal, ki pa je po prvih strelih pobegnila. Mrtva sta bila 2 komunista in 1 »tovarišica«. Zaplenjene je bilo veliko opreme in propagandnega blaga.

5. VIII. Končni uspeh Meničaninove skupine je naslednji: 107 tolovajev mrtvih, od teh 2 ženski, 11 ujetih, 15 naših rešenih iz ječe v Žužemberku. Zaplenjeno 5 strojnic in 1 minomet.

5. VIII. je skupina Meničanina napadla pijane tolovaje pri **Klancu**. Obležalo je 54 tolovajev XII. brigade. Od lastne mine sta umrla 2 tolovaja, a več jih je bilo ranjenih. Drugod patrolno delovanje.

6. avgusta je močnejši oddelek šentjernejskih domobrancev krenil sredi noči čez Gorjance proti **Sošicam**. Boj je bil srdit. Nepretrgoma so pele strojnice, padale bombe in mine. Fantje so napad osredotočili na hišo, kjer je bilo nastanjeno tolovajsko poveljstvo. Ko so dobro namerjene mine večkrat zadele hišo, so tolovaji morali poskusiti z izpadom. Toda beg jim je bil onemogočen. Vsi do zadnjega so padli. Domobranci so našteli 54 mrtvih tolovajev in 4 tolovajke. Med padlimi je tudi znana zločinska zver belokrajinski krvnik Ilija **Badovinac**. Zaplenjene so bile tri brzostrelke, ena pa uničena. Zaplenjen je bil tudi ves arhiv, uničenih 6 motorjev in 1 avtomobil in več drugega blaga.

6. VIII. pri Jančah je padlo 120 tolovajev.

6. VIII. Skupina Rupnik je imela hude borbe s tolovaji na Slivnici, pri Martinjaku in nad Grahovim. Naštetih je bilo 8 mrtvih tolovajev.

6. VIII. so bile razbite tolovajske skupine, ki so se zbirale v Jančah, Prežoanju in Volovljah.

7. VIII. Čete skupine Rupnika so napadle tolovaje pri **Martinjaku** in jih po kratkem puškarjenju napadle z bajoneti ter pognale v beg. 2 tolovaja ubita, med njima poveljnik čete. 2 ujeta.

Žrtve z Grčaric na poslednji poti

(Nadaljevanje s 3. strani.)

Sprevod se je bližal Dolenji vasi. Občudovati mora človek to ljudstvo, ki je vse prihitelo s polja in od dela, da izkažejo slovenskim žrtvam poslednjo čast. Vso cesto skozi Dolenjo vas so vaščani pometli in posuli s cvetjem. Dolenjevaška dekleta so hitro spletla šopke, otroci so prihiteli z rožami v rokah, matere in očetje pa z blagoslovljeno vodo, da zadnjikrat po lepi navadi poškrope mrtve junake. Ko se je sprevod v sredi vasi ustavil, se je po vsej vasi razlegal jok. Dekleta so ovila krste s cvetjem in po enodušnem trikratnem klicu slava padlim žrtvam je sprevod krenil naprej dalje proti Prigorici.

Tu se je spet ponovil isti prizor. Vsa množica je prihitela na vas in prinesla žrtvam velik trnjev venec, ovit v slovensko zastavo. Matere so zajokale, saj so se morda ob pogledu na te žrtve spomnile na svoje sinove, ki Bog ve kje na naši zemlji kot žrtve komunističnega nasilja prav tako čakajo na zadnjo pot v domačo grudo.

Nemška vas prav tako ni hotela zaostati za drugimi vasmi, zato je prav tako vse prihitelo na cesto in matere so vsako krsto posebej kropile in v vroči molitvi prosile Boga za pokoj njihovih duš.

Sprevod je krenil dalje proti Goriči vasi. Resen in svečan je bil domobranski korak, v strumni vrsti pred in za krstami so korakali domobranci, vsi izmučeni od hudih naporov dneva in velike vročine, toda vztrajali so, saj so spremljali najboljše sinove naroda na zadnji poti. V Goriči vasi je bil spet tako krasen prizor, da nobeno oko ne vojakov ne poveljnikov ne ljudstva ni ostalo suho. Gospodična Mate Vida je v krasnem govoru pozdravila žrtve in jim izročila lep trnjev venec v zadnji pozdrav.

Mučenci na mrtvaškem odru

Ves dan so roke pridnih domobrancev delale, da so med cerkvijo in šolo v senci lepih javorov naredile za padle mučence krasen mrtvaški oder. V ozadju sta bili dve slovenski zastavi, ki jih je v sredini družil mogočni orel, znamenje slovenskega domobranstva. Sredi odra je stal velik križ, ovit s trnjevim vencem. V ospredju v sredini sta bili položeni krsti obeh duhovnikov, p. Placida in župnika Turka, okrog njih pa ostale krste.

Že se je dan nagibal v noč, ko je Ribnica praznično zaživela. Vse hiše so se zavile v zastave z žalnim trakom, dekleta so v trumah prihajale iz vasi in prinašale vence in rože in z njimi zasule mrtvaški oder in krste. Častna straža ribniških domobrancev je stala ob mrtvaškem odru. Ljudstvo je v trumah prihajalo še pozno v noč kropit mrtve junake.

Pogreb

Nedelja 13. avgusta je bila za vso ribniško dolino eden največjih praznikov. Ta dan je privrelo ljudstvo iz vseh strani obširne ribniške doline, da s svojo navzočnostjo pri pogrebnih svečanostih in pogrebnem sprevodu obsodi na ves glas zločinski komunizem in divjanje komunistov v Ribnici in okolici po 8. septembru. Toliko ljudstva še ni bilo nikdar zbranega na ribniškem trgu kot ta dan.

Komaj se je zdanilo, že so prihitela ribniška dekleta in na glas molile ob krstah rožni venec. Vsa pobožna množica, ki je v trumah prihajala kropit mrtve junake in se od njih poslavljat, se je v pobožnem sprevodu in v molitev zatopljena pomikala mimo krst. Dekleta so v celih vrstah prihajala z novimi venci in cvetjem in z njim krste dobesedno pokrile.

Točno ob 9 so se postavile pred domobransko vojašnico čete ribniških domobrancev in odkorakale z zastavo na čelu h katafalku. Tudi nemška posadka je dala častni vod, ki je prikorakal iz nemške vojašnice, iz katere je visela nemška državna zastava. Dva vojaka sta prinesla slovenskim borcem krasni venec nemških vojakov v Ribnici. Prišla so zastopstva občine Ribnice z županom g. Škrbcem Stankom na čelu, zastopstvo nemške vojske v Ribnici s stotnikom Veißom in zastopstvo sodraške občine.

Ogromne množice ljudstva so napolnile trg okoli cerkve. Takoj po deveti uri je prišla vsa ribniška duhovščina z g. dekanom Viktorjem Demšarjem ob asistenci gg. Šulinca in Mateta, da opravi pogrebne slovesnosti. Po končanih molitvah je stopil na govorniški oder nadporočnik Lenščak Dušan, ki se je v krasnih besedah poslovil od mrtvih soborcev, rekoč:

Sladko in častno je za domovino umreti! To je vedel stari Rimljan, ki je v neštetih bojih zapisal to resnico s krvjo v svojo zgodovino. To ve danes v Evropi vsak vojak, ki se bori.

Ti, ki leže tu pred nami, so neme priče te zavesti. Ti so s svojo strašno smrtjo, z nečloveškim pokopom, zapisali z lastno krvjo v slovensko zgodovino to resnico. Te neme priče, in mnoge, premnoge, ki leže širom naše domovine, te priče nas uče in bodo učile in klicale in ponavljale vsem poznim rodovom na naši zemlji, da je sladko in častno za domovino umreti.

Te priče kličejo in bodo klicale pravično kazen nad vse one pokvarjence, ki izrabljajo stisko nedolžnih in nevednih, da jih zapeljujejo, da se bore zato, da bi oni uživali.

Mrtvi junaki!

Tukaj sedaj mrtvi ležite,
ker tako je veleval domovine ukaz!

Tako so veleli naši vzori: domovina, narod, Bog!

Tako je zahtevala čista, neoskrunjena naša zastava, za katere vstajenje ste se borili.

Tako je zahtevala vojaška disciplina, da vržete iz zastave znamenja, ki še malo niso slovenska.

Tako je zahtevala domovina, da ji vrnete zastavo tako, kakor si jo je narod priboril v dolgih stoletjih svojega življenja.

Ovenčani s čisto tribarvnico, presvetlim simbolom domovine, odhajate kot zmagovalci.

Kot zmagovalci, ker ste s svojo smrtjo dosegli to, da so vrste, ki so vstale ob vaši smrti, dobile zastavo.

Kot zmagocalci nad življenjem,

kot zmagovalci nad polovičarstvom in grdo sebičnostjo. Zato pa sedaj tukaj mrtvi ležite, ker tako je velevai domovine ukaz.

Domobranci, somišljeniki!

Ti mrtvi so nam vzor, so pot našemu delu. Za njimi korakamo mi v povečanih strnjenih vrstah in bomo korakali tako dolgo, »da rojak, prost bo vsak«.

Ob klenih besedah, ki jih je nadporočnik spregovoril, ni ostalo nobeno oko suho. Vsa množica je zaihtela in zatrepetala ob pogledu na mrtve junake, ki so s ponosom dali svoje življenje zato, da bi naš narod živel.

Za njim je stopil na oder drugi govornik g. Lavrih Ivan, ki je skupaj z mrtvimi junaki preživljal kočevske in grčarske zapore in se zadnji hip rešil iz objema rdečih krvolokov. Čeprav ga je dolžnost klicala drugam, je z veseljem ostal v Ribnici, da se zadnjič poslovi od tistih junakov, s katerimi je preživljal do zadnje ure najstrašnejše dni svojega življenja. Dejal je:

»Slovenskim mučencem čast in pozdrav!

Čudna so božja pota, da so me ravno v tem slovesnem in veličastnem trenutku privedla v Ribnico, da se še enkrat snidem s svojimi najljubšimi prijatelji, ki so mi bili v življenju, v boju in smrti tako blizu. — Skupaj smo trpeli in tako rekoč umirali od gorja v strašnih kočevskih zaporih, skupaj smo se poslavljali od tovarišev, ki so nam jih rdeči zločinci streljali vsako noč. Skupaj so nas zvezane z vrvjo in žico odvedli v Grčarice, kjer ste vi, mučenci slovenski, prišli do zadnje postaje v svojem življenju. V zgodnjem jesenskem jutru so vas navezali kot živino na vrvi in vas odvedli v gozd, kjer so vas sredi divjih kočevskih gozdov po strašnem mučenju in pretepanju s kamenjem pobili — kakor ubijemo škodljivega črva —! Dovolj nas je očividcev, ki smo vas včeraj izkopavali, ki smo videli vaša izmaličena telesa, videli krvave podplute, rane in razbite glave, našli v grobu celo vrečo z ostrim kamenjem, s katerim so vas bili. —

V mračnem jesenskem jutru so vas komunisti pobili. Na vas so še žive navalili ogromne skale, da tako s težo kamenja pokrijejo svoj vnebovpijoč zločin. Komaj so svoje satansko delo končali, že so prišli po nas druge, da pobijejo še nas. Toda Bog je hotel, da nas je ostalo še nekaj prič — malo sicer, od 250, ki smo bili skupaj zaprti, samo 11. Vse druge so pobili — toda mi bomo lahko pred svetom pričali o satanskem zločinstvu rdečih razbojnikov.

Zakaj so vas ubili? — »Ker ste narodni izdajalci!« so dejali!?

Torej Ti, p. **Placid**, si bil narodni izdajalec, ki si v strogem samostanskem življenju vse svoje dni posvetil Bogu in neumrjočim dušam — Ti, ki si se odtegnil svetu, da si se lahko kot beli menih ves samo dušam posvetil — Ti, ki so te bile polne roke same dobrote in ljubezni, ki si stotinam kot samostanski ekonom dajal kruha in zaslužka; Ti, ki si se ves za trpeče in ubogo ljudstvo žrtvoval — Ti bi naj bil narodni izdajalec. — Vemo, kdo je zahteval tvojo smrt — tisti, ki je največ dobrot iz tvoje roke prejel. — Da, tako plačujejo rdeči krvoloki!

In ti, gospod župnik **Turk**, da bi narod izdajal — dobro poznamo Tvoje dolgoletno duhovniško delo; dobro vemo, kako si tisočere dvignil in jih spet vrnil Bogu; dobro vemo, da je bila tvoja fara v Begunjah najgorečnejša v vsej škofiji. Ti, ki si tako ljubil svoj narod, da si za njega umrl mučeniške smrti, da bi ti narod izdajal? Dobro se spominjam zadnje noči, ki sva jo preživela skupaj — vso noč si klečal in molil in nas še druge k molitvi opominjal — 15 rožnih vencev si zmolil poslednjo svojo noč in zmolil si jih — za svoje morilce. Nič se ti ne čudim, da si se mi tako iz srca nasmejal ob slovesu — saj si vedel, da boš čez hip že v božjem naročju. — In taki ljudje naj bodo narodni izdajalci —?

In Ti, Milan **Kranjc?** Komaj so prve krvave komunistične zarje objele našo zemljo, že si videl vso strahotno morijo, videl v duhu požgane slovenske domačije, videl slovenski narod, kako se bo kot mrlič pod komunistično knuto zrušil v grob. Hotel si, da slovenski narod živi, da je na svoji zemlji svoj gospod, ne pa suženj plačanih zločincev — zato si zbral zavedne fante in si se prvi z drobno četico 18 ljudi postavil po robu komunistični povodnji. Vse si zapustil: dom in družino in dekle in si se šel za življenje naroda borit. Da, zato ker si svoj narod ljubil in se za njega boril, zato si moral umreti.

Ne izdajalce — največje Slovence, najboljše sinove našega naroda spremljamo danes na zadnjo pot in se poslavljamo od njih. Velik in strašen grob se je danes usekal v našo zemljo, da sprejme vase svoje zveste sinove. Daleč nekje trepeta danes materino srce, ko ji bomo zakopali sina — največji zaklad —; v pobožni molitvi sklepa danes roke begunjska in stiška fara in prosi za pokoj duš svojih pastirjev — mučencev — 31 slovenskih domov danes joka za svojimi sinovi.

Toda nič joka, nič obupa, nič trepeta, kri teh in takih mučencev nam je porok, da narod, ki ima take sinove ne bo umrl.

Nemi ležite, mučenci slovenski, danes pred nami. — Toda kot vojake in voditelje naroda vas danes spet kličemo v »zbor«. — Vem, mrtva so vaša telesa, toda vaš duh ni umrl in ne sme umreti, ampak mora iti pred nami kot kažipot, kot udarna četa — ki nam bo pokazala, kod drži pot v pravo svobodo. Zato mrtvi junaki, v zbor! Naše delo še ni končano, vodite nas v svoji veliki ljubezni do naroda in do slovenske grude.

Mnogo nas je danes prišlo, da spremimo mučence v zadnji dom. Mnogi so prišli iz ljubezni, iz spoštovanja do njih. — Premnogi pa, zlasti tržani, iz same hinavščine in so še danes pripravljeni ubijati zavedne slovenske sinove, požigati cerkve in domačije. — Poznamo vas! Toda niste vredni, da o vas govorimo. Mučenci, ki ležo pred vami, kričeče obsojajo vaše delo. Zato je narod nad vami že sodbo izrekel. Naša pot je jasna, dovolj močne svetilnike imamo sredi razburkanega morja in ti svetilniki ste vi, mučenci slovenski. Zato gremo za vami — polni moči in zanosa — polni volje, da očistimo svoj dom rdečega nasilja in si postavimo nov dom, dom svobode.

Vam pa, junaki in mučenci, tisočera hvala za vaš zgled in vašo žrtev.

Padlim junakom večna slava!«

Ko je ljudstvo zaslišalo, da je govornik eden izmed maloštevilnih, ki se jim je posrečilo rešiti gotove smrti, in ko je slišalo, da je prav s temi žrtvami živel do zadnje ure skupaj, je izbruhnilo v jok. Jok in ihtenje je spremljal govornika prav do konca, saj je ljudstvo videlo, da njegove besede niso laž, ampak samo droben odsev tistega trpljenja, ki so ga morali prenašati pod komunističnimi krvoloki. Vse vojaštvo in množica je ob koncu njegovega govora kot en mož zaklicala padlim domobrancem-junakom trikratni »Slava«.

Domobranski pevski zbor je nato zapel »Vigred se povrne«.

Pot v zadnji dom

Takoj nato so domobranci naložili krste na vozove in iz Ribnice se je začel pomikati proti vojaškemu pokopališču v Hrovačo pogrebni sprevod, kakršnega Ribnica v vsem svojem obstoju še ni doživela. Novo vojaško pokopališče v Ribnici je oskrbelo domobransko poveljstvo sporazumno z g. županom in cerkvenimi predstojniki. Dovolj veliko bo to pokopališče, da bo sprejelo vase tudi one žrtve komunističnega zverinstva, ki danes še trohne v Jelendolu in Jelenovem žlebu ter na Travni gori.

Na čelu sprevoda je domobranec nesel velik lesen križ s trnovim vencem, spremljala sta ga dva domobranca s krasnimi venci v slovenskih barvah. Za križem so nesli domobranci 48 velikih vencev, ki so jih dekleta naredila mrtvim junakom. Nato je poročnik Pajnič Jože nesel v spremstvu dveh podoficirjev zastavo, za njim pa je v slovesnem koraku peljal nadporočnik Boh častni vod domobrancev. Za njimi je korakal častni vod nemških vojakov z vencem pod poveljstvom nemškega častnika. Tik pred krstami je šla duhovščina in vsa asistenca.

Na prvem vozu so črni konji peljali trupli gospodov p. Placida in Turka, na ostalih vozovih pa so bile krste še drugih žrtev, vse posute z rožami in venci. V globoki žalosti, a vendar veseli, da morejo v domačo zemljo položiti ostanke svojih dragih, so v pobožni molitvi spremljali krste sorodniki in ožji prijatelji umorjenih. Kako se je trgalo srce očetu, materi, sestram in bratu p. Mavru, ko so spremljali v zadnji dom svojega dragega sina in brata p. Placida Grebenca iz Dol. Lazev! Bogu so ga posvetili, Bogu so ga dali, Bog ga je kot mučenca hotel imeti! Tudi sestra g. župnika Turka je prihitela iz Ljubljane, da od blizu vidi, kaj so naredili komunisti z njenim bratom duhovnikom, ki se je ves za narod in duše žrtvoval.

Za sorodniki so šli zastopniki civilnih in vojaških oblasti, med njimi nemški vojaški poveljnik stotnik Weiss in ribniški župan Škrabec Stanko. Za njimi je korakal še domobranski častni vod, nato pa šolski otroci z učiteljicami, s polnimi naročji cvetja. Za njimi je šla dekliška Marijina družba z zastavo ter nepregledna vrsta mož in žena.

Na božji njivi

Dolga in globoka jama je pričakovala mrtve junake, da jih sprejme za vedno vase. Vsa je bila posejana z rožami. Eno za drugo so znosili domobranci krste v jamo k poslednjemu počitku. Duhovščina je opravila še zadnjo molitev, nakar je vojaštvo izvršilo s trikratno salvo zadnji vojaški pozdrav vojakom-mučencem. Nato je položil nemški krajevni komandant stotnik Weiss krasen venec rdečih rož na grob s temi besedami: Junaki, zato ste umrli, da bi Vaš narod živel! Naš korak pa gre naprej preko Vaših grobov do končne zmage!« — Prav tako je položil venec na grob padlih ribniških junakov župan v imenu ribniške občine. Zastopstvo občine Sodražica je tudi položilo lep venec mučencem na grob. Pogrebne svečanosti na vojaškem pokopališču so bile s tem končane.

Častni domobranski vod je nato odšel k cerkvi na pokopališču, da je pospremil k večnemu počitku še p. Placida, ki so ga položili med njegove duhovne sobrate.

Globoko presunjeno je odhajalo ljudstvo s pokopališča, saj je danes prvič tako od blizu gledalo toliko trupel slovenskih mučencev in od blizu spoznalo, da je komunistična krutost in zverinstvo še stokrat hujša, kakor se piše in govori. Moreča tihota je padla ta dan na vso Ribniško dolino, toda srca zavednega kmečkega ribniškega ljudstva so naredila nov sklep, trden in močan, da ne nehajo boja s komunisti prej, dokler ne bo iztrebljen slednji zločinec in komunistični simpatizer z ribniške zemlje. Globoko v dušah ljudstva bo ostal zapisan ta dan. Ta dan je bil jasen dokaz, da ribniško ljudstvo ni bilo in tudi nikdar ne bo komunistično!

Onim pa, ki morda še danes pričakujejo svobode od rdečih morilcev, pa je bil ta dan strašno izpraševanje vesti, ko so gledali pred seboj žrtve svojega dela. Ribniško ljudstvo in domobranstvo pa je v navzočnosti žrtev padlih junakov priseglo: »Naprej, do končne zmage, da si postavimo nov dom, ne dom krvi in nasilja, ampak dom miru in svobode!«

---

7. VIII. Posadka Ig je napadla tolovaje v vasi Kot, ki so imeli 2 mrtva in 5 ranjenih. Pri napadu na Preserje 4. VIII. je bilo 7 tolovajev mrtvih, 2 pa ranjena.

7. VIII. je skupina Meničanina ubila 5 tolovajev.

7. VIII. Pri napadu na Ig od 3.—4. VIII. je »Levstikova brigada« imela precej ranjencev.

10. VIII. je skupina Rupnika napadla tolovaje in jih 13 pobil, 7 pa ujel. Plen 3 strojnice. Število mrtvih tolovajev je okrog 20.

13. VIII. Skupina Rupnika je 10. VIII. v hudi, četrt ure trajajoči borbi zasedel z naskokom Radljek in Lisec. Pri tem je bilo ubitih 18 tolovajev, med njimi komandir čete, politkomisar, vodnik in 2 desetarja. Po oceni nad 40 mrtvih in zelo veliko ranjenih. Ujetih je bilo 7 tolovajev, zaplenjene 3 strojnice, nekaj pušk in ostalega materiala.

14. VIII. Končni uspeh zadnjih bojev skupine Rupnika je: naštetih mrtvih 36 tolovajev, naštetih ranjenih 8, dejansko mnogo več, ujetih 25 tolovajev; zaplenjen 1 metalec, 8 strojnic, 1 brzostrelka, več pušk in drugo.

14. VIII. Skupina Stamenkoviča je napadla XVIII. divizijo pri umiku na jug. Zaplenil 2 havbici, 1 protitankovski top, 5 težkih minometov in zajel 56 tolovajev. Tolovaji so razrušili pri Škofljici progo v dolžini — 30 cm. To bo kost za londonski radio!

15. VIII. V preganjanju Dakijevih sil je sodelovala tudi skupina Meničanina. Pobila je 111 tolovajev in 42 ujela, zaplenila 4 lahke metalce in nekaj strojnic.

Končni uspeh skupine Stamenkoviča in šmarske posadke: preko 50 ubitih tolovajev, zaplenjena 2 protitankovska topa (edina, ki jih je imela VIII. brigada), 1 kareta, 3 konji (tudi novi Dakijev), 2 muli, veliko razstreliva, 1 lahki metalec, nekaj strojnic. Baje je Daki za kazen postrelil eno celo četo.

Skupno v 11 dneh: pobitih 747 tolovajev, ujetih 150 tolovajev.

Naše izgube: 3 mrtvi, 18 lažje ranjenih!

Te številke so naš edini in edino pravilni odgovor na vse rdeče snubljenje ter bratovstvo. Dvanajsta ura bije — za Osvobodilno fronto in na njen tempelj dežuje in bo deževalo vedno huje, zakaj naše geslo danes je samo eno: bij, bij rdečega vraga do konca!

In od tega sklepa nas ne bo pripravilo nič in nihče pod soncem!

Sprejemanje poškodovanih novčanic

Šef pokrajinske uprave je z odločbo s dne 11. avgusta 1944, VIII. št. 2716-10, odredil, da morajo oblastva in uradi brezpogojno sprejemati v plačilo tudi poškodovane bankovce in novčanice, ako so na njih številke še čitljive in so te na obeh straneh iste.

Razglas

Pri Zavodu za upravljanje, likvidacijo in dodeljevanje imovine, zaplenjene upornikom v Ljubljanski pokrajini, se bo prodala na javni dražbi zaplenjena drogerija **Jančigaj Mirka, Ljubljana, Krekov trg.**

Dražba se bo vršila dne 7. septembra t. l. ob 9 v uradu, Puccinijeva ul. 9, prtl. desno.

Cenilna vrednost 128.189 lir.
Izklicna cena znaša 85 400 lir.
Varščina znaša 12.800 lir.

Ponudbe pod izklicno ceno se ne bodo sprejemale.

Dražbeni pogoji in seznam predmetov v drogeriji so interesentom na vpogled v uradnih prostorih Zavoda.

Dnevi, kdaj se lahko predmeti ogledajo v drogeriji, so razvidni v Zavodu.

Zavod za upravo imovine upornikov.

Ako nam pri letalskem napadu eksplozije bomb razbijejo stekla v okenskih okvirih tedaj bomo morali te okvire zapreti z lepenko, deskami ali sličnim, ker bo možnost nabave novega stekla zelo majhna. Pri tem se opozarja, naj se lepenke ali desk ne zabija na okvire na notranji strani, temveč na zunanji strani, kjer ni kljuk, ki bi ovirale tako zadelanje okenskih odprtin. S tako pravilno namestitvijo kartona ali desk bo tudi doseženo, da dež ne bo zamakal sob, ker se bo deževnica odtekala na zunanji strani okna.

Zadnja knjiga »Slovenčeve knjižnice« je

HENRIK FEDERER:

GORE IN LJUDJE

Iz nje sijejo gore, preprosti ljudje in resno življenje, ki zahteva za vsak greh trd in neizprosen obračun.

KUPITE IN BERITE!

»Narodno-osvobodilni« boj je v upadanju...

Dragocena priznanja člana »osrednje gospodarske komisije pri Izvršnem odboru OF« Jožeta Udovča o pravem značaju, delu in propadanju Osvob. fronte

Pri zadnjih bojih novomeške udarne skupine s komunisti je v soboto, dne 29. julija t. l., padel tudi Udovč Jože, rojen 22. II. 1919 v Gornjem Vrhovem št. 2, občina Mirna peč. Pokojni Udovč je bil član »osrednje gospodarske komisije pri IOOF«. Bil je med prvimi poborniki »osvobodilnega« gibanja v Mirni peči in okolici in se je tam najbolj vidno udejstvoval. Poleg »tovarišic« Rupenovih in Osterca Ada je bil najbolj vidna rdeča osebnost. Tla za »osvobodilno« gibanje je že več let prej pripravljal v Zvezi kmetskih fantov in deklet. Revolucionarno znanje si je izpopolnil pozneje v Pragi, kamor je bil za to nalašč poslan.

O njegovem delu in gledanju na današnji položaj Osvobodilne fronte govori njegov dnevnik, ki je v marsičem zanimiv.

Iz njegovih odkritosrčnih priznanj in razočaranj je razvidno, da je osvobodilna fronta danes pri slovenskem ljudstvu do dna zasovražena; da je povsem istovetna s komunizmom; da je v propadu in da jo pred popolnim polomom varuje samo še nasilno doganjanje novih prisilnih mobilizirancev s Štajerskega, zakaj na Dolenjskem, Primorskem in Notranjskem se je vse obrnilo proti njej.

Ta priznanja so tem dragocenejša, ker jih je pisal bister, precej globok človek, ki ima popoln vpogled v vrhovno vodstvo OF in do dna pozna njenega duha, načela in cilje.

Iz razgovorov s tov. Pavletom 20. avgusta 1943:

»Zgodovinski razvoj je naložil proletariatu veliko in odgovorno nalogo, da vodi revolucijo. Ob tem poslanstvu pa morajo proletariat podpirati in z njim sodelovati vsi, ki čutijo in se zavedajo, da so v današnjem trpljenju človeka nujne spremembe. Kajti socialni proces se razvija neposredno pred našimi očmi in zahteva od nas, da mu sledimo in ga podpiramo.

Proletariat je **že po svoji naravi** ustvarjen za to, da vodi revolucijo tudi na Slovenskem, čeprav je v manjšini. Kmet je že po naravi zanjo manj dostopen, je sicer bolj puntarski, a manj revolucionaren. Kot urejevalec razmer je kmet pomemben činitelj, ker je njegovo mišljnje in gledanje stvarno in ne podlega naglici, ki pri ustvarjanju ni koristna.

Slovensko **narodno vprašanje je v svojem** bistvu kmetsko vprašanje. Tega se dobro zaveda OF, tudi partijci... Bodoči gospodarski značaj Slovenije bo manj kmetijski. Povečala se bo zlasti industrija in obrt, pa tudi nekatere kmetske panoge ne bodo izgubile na svoji pomembnosti.

Za nadaljnji gospodarski razvoj Slovenije je zelo važno dejstvo, ki se je pokazalo tudi v Rusiji, da je namreč laže pravilno rešiti kmetsko vprašanje kakor pa delavsko. Ne smemo pa tudi pozabiti, da je sovjetska revolucija po učinkih bolj dvignila kmetijstvo kakor proletariat, čeprav je zadnji vodil revolucijo...«

Verjamemo, da je kmečko vprašanje po komunistično laže reševati! Kmeta izropaš, požgeš, izženeš, preseliš, pa je njegovo vprašanje rešeno!

»Prve ‚svobodne' volitve niso bile izraz ljudske volje«

8. oktobra.

»Narod nas je sprejel za oblastnike! V svojem dveletnem delu **smo storili mnogo premalo, da bi ljudstvo v nas prav zaupalo** in videlo svoje zastopnike in predstavnike v nas samih. Ljudem smo bili v marsičem preveč tuji in tako daleč, da nas prav za prav ni razumelo. Potrebno je s tem dejstvom računati ker položaj še vedno ni razčiščen. Sovražnik je še vedno na delu in skuša utrditi svoje pozicije.

Za OF je velika sreča, da je njen nasprotnik (»bela garda«) zelo nespreten, da se ni znašel v času italijanske kapitulacije, ko je imel dovolj možnosti.

Volitve v zbor odposlancev slovenskega naroda, ki jih je izvedla OF, niso bile pravi izraz ljudske volje. To drži kakor pribito. In zaradi resnice moramo imeti to vsi svobodni pristaši OF, ki smo napakam pristaštva tudi podvrženi, tudi stalno pred očmi.

Toda prav isto ozračje kakor pri volitvah je vladalo pri zasedanju odposlancev. **Veliko je bilo kmetov, delavcev in ostalih, ki niso mogli povedati tega, kar jih teži. KP OF vse bolj »boljševizira«;** hoče biti bolj sovjetska kakor sovjetska zveza sama, čeprav tega javno in v ukrepih, ki jih OF izdaja, ne kaže.

Intermezzo, ki ga moram omeniti: ko sem prišel na cesti v stik z odposlanci, ki so se vračali z zbora, nisem vedel, ali bi jih štel med romarje, sejmarje ali pijance, ki se vračajo iz gostilne. Res, zelo zanimivo!«

Osnove današnje OF

Iz razgovora z Ivom Pirkovičem dne 9. okt. 1943:

»Naša slovenska revolucija sega nazaj v leto 1929, ko je bila uvedena v stari Jugoslaviji diktatura, ki je hotela dokončno uveljaviti veliko srbsko politiko. Jugoslavija je bila do leta 1928 še kolikor toliko demokratična in zaradi prevelikega odpora zatiranih narodov velikosrbska politika ni mogla uspevati. Velikosrbska politika se je skušala rešiti in ojačiti v diktaturi, ki je povzročila še večji odpor zatiranih narodov, posebno pa še nas Slovencev, ki smo se v teh letih ločili po socialnem gledanju na družbo.

V letih 1929 je šla krščanska »Borba« na levico, »Danica« se je razšla na dve strani: levo in desno. Tej ločitvi je sledila tudi »Zarja«. Ločitev je končana z »Dominsvetovsko« krizo, ko je Kocbek s svojimi »Premišljevanji o Španiji« podal svoje gledanje novega kristjana na sedanji socialni red...

V istih letih je nastala kriza tudi v nasprotnem taboru. Kakor »Borba« je bil razpuščen tudi »Triglav«, ker je šel na levo, in po isti poti, kakor je šla »Danica«, je šel tudi »Jadran«.

Po tej ločitvi mladih, ki jo lahko imenujemo začetek naše revolucije, se je začelo zbliževanje mladega razumskega sveta vseh treh vodilnih struj na Slovenskem, to je kristjanov, nacionalistov in komunistov. To zbliževanje je nekakšna osnova današnje OF.

Kocbek o vlogi in nalogi krščanske skupine v OF

S sestanka 14.—15. okt. 1943. Navzočih okrog 30 aktivistov KS. **Referat tov. Kocbeka o obliki, pomenu in vlogi Krščanske skupine.**

KS sestavljajo krščanski socialisti in JSZ, razumniki okoli Dejanja in akademiki iz »Zarje«. Ti ljudje so predstavljali napredni tabor v katoliškem svetu, ki je pretežno reakcionaren (?!). Družbeni proces zahteva, da nastopajo skupno enotne sile, katerim nazorske sile ne smejo biti ovira za skupno sodelovanje.

Na podlagi tega je prišlo **že v prejšnjih letih do sodelovanja med krščanskimi socialisti in marksisti.** Prav tak namen je imelo prizadevanje slovenskih krščanskih socialistov po enotni slovenski stranki, ki se po zlomu Jugoslavije niso branili sodelovati s Sokoli in KPS v OF. To resno sodelovanje je ustvarilo enotne poglede na družbo in slovensko vprašanje. Temeljna točka OF govori, da prevzame OF oblast kot celota. Zato v sedanjem boju ni vprašanja kvalificiranih strank. Iz tega izhaja načelo, da se ne smejo tiste sile, ki imajo enoten socialni pogled in cilj, slabiti.

V stari Jugoslaviji bi imeli krščanski socialisti lahko lastno politično stranko, ki pa bi nujno morala postati nekakšen protiutež klerikalizmu. Krščanski socialisti so se rajši vezali na napredne politične pozicije. **Prišlo pa je do najtesnejšega sodelovanja s komunisti.** To tesno sodelovanje s komunisti pa je zahtevalo zavestno odpoved lastni politični stranki.

Napredno stališče in pogledi na družbo so zahtevali od krščanskih socialistov, da so se združili z ostalimi naprednimi skupinami, ki zastopajo koncept napredne družbene politike, pri čemer je bil **nazorski moment izločen iz politike.**

Komunizmu gre vodilna vloga v OF

Komunisti se niso odpovedali lastni stranki! Ta očitek lahko postavi samo tisti človek, ki gleda iz male slovenske perspektive, ne pa s svetovne širine. To je še tembolj razumljivo, če pomislimo, da je **komunizem edini porok brezkompromisnega boja in njegovega uspeha.** Dosedanji razvoj nam potrjuje, da je komunizem tudi edina sila, ki v boju ni nikoli podlegla. Zato je nujno, da je njena vloga izjema, to je, da ji pripada vodilna vloga. Po tej vodilni vlogi kompartije je razumljivo in nujno, **da so se morali krščanski socialisti podvreči in se odpovedati samostojni politični obliki ter prepustiti vodstvo kompartiji.**

Mi krščanski socialisti smo se že ob vstopu v OF odpovedali politični organizaciji. Ves čas smo predstavljali elito aktivistov, ki je vzgajala ljudi za naprednejše politične pozicije (= za komunizem, op. ur.). Tako smo tudi najbolje izpovedovali svojo staro politično težnjo po enotni napredni slovenski stranki...

Mi tudi ne smemo tolmačiti prehajanja množic s starih političnih pozicij na nove s političnega stališča, temveč tudi z obče slovenskega. Ta proces prehajanja se mora razvijati na naslednji osnovi:

1. oblikovati slovenskega kristjana v revolucionarja;
2. v območju OF izvajati to prehajanje na nove napredne pozicije;
3. izvajati močan vpliv na slovenski krščanski svet.

Nujno je, da vršimo in izpolnjujemo skupne naloge, da se OF čimbolj okrepi. V okviru OF nam je dana možnost shajanja, ki je prvi pogoj za skupino.

Ko govorimo o nazorih, je važno, da ugotovimo, kaj si pod nazorom predstavljamo: Nazor je enotna podoba o življenju in svetu!

Tone Fajfar se je dotaknil razmerja kristjana do KPS. Izvajal je:

»Danes je nastopil čas, ko mora KP zbrati v svojem okrilju vse revolucionarne sile. Zato pa naj KP ne zahteva več, da bi morali njeni člani izpovedovati materialistični nazor. Je čas, ko bi lahko postal kristjan član kompartije.«

Partijci niso svetniki...

V debati, ki je sledila, se je ugotovilo, da je nekaj navzočih pripravljenih stopiti bodisi kot skupina bodisi kot posamezniki v KS.

Zastopnica CK KPS prof. Šentjurc izjavlja, da bo KP razširila svoje pozicije in da tudi kristjanu ne bo ovira, da ne bi vstopil v KPS.

25. okt. 1943.

Da se vrnem k sestanku aktivistov krščanske skupine. Obravnavana vprašanja so bila le s teoretične, ne pa, kakor bi pričakoval, s praktične strani. To poudarjam, ker moramo gledati položaj dejansko tako, kakršen je. Tov. Kocbek je lepo razvijal svoje misli, prav tako tudi tov. **Fajfar** in **Zemljak.** Toda bili so vsi teoretiki, ki dejansko ne poznajo miselnosti, ki prevladuje v KPS. Ko so postavljali kompartijo na »oltar«, so pozabljali, **da partijci niso »svetniki«,** da so mnogi vse prej ko to... **»Komunist gleda kristjana s pomilovanjem in nasmehom, kaže do njega veliko nezaupanje...** je napram kristjanom bolj ali manj rezerviran... **pozablja na temeljne točke OF, tako da postavlja narodno osvobodilni boj samo v okvir kompartije...** Prav ti komunisti zelo radi podpirajo misel, **da bo sodelavce OF, ki niso komunisti, doletela ista usoda, ki bo dišala po Kerenskem...**

Ali se je že spremenil odnos komunistov do krščanstva in človekove osebne svobode? **Mirnega srca lahko rečem, da prav nič.** Pravi komunist še vedno vidi v veri »opij«, ki ga bo nujno omejiti, če ne popolnoma zatreti. Prav tako je s človekovo osebno svobodo. **Malo, zelo malo komunistov sem srečal, ki bi svoje razmerje do krščanstva in človeka uredili tako, kakor to zahtevajo krščanska in občečloveška načela...**

Če se povrnem nazaj k osebam, ki so na sestanku krščanske skupine nastopale, moram zaključiti, da so v svojem razvoju doživele marsikaj, kar včasih ni bilo v skladu z njihovimi nauki.

»Mi smo ljudem tujci«

13. nov. 1943.

Misel se mi vrača v Suho Krajino, ki sem jo 26. oktobra zgodaj zjutraj zapustil.

V Suhi Krajini so ljudje zanimivi, zelo zanimivi. V teh krajih je doma siromaštvo, veliko siromaštvo, kakor je siromašna pokrajina, ki daje ljudem malo iz sebe. Trd in suh je kruh, ki ga tepejo ti Kranjčani. Res, čudovito je življenje teh ljudi!

Pri nas Slovencih je v navadi, da pišemo in govorimo veliko, da pa stvarem ne pogledamo do dna, ker mislimo, da to tudi ni potrebno. Tudi o Suhi Krajini se je veliko govorilo, še več pisalo; toda koliko jih je, ki jo poznajo?

Naenkrat pa smo prišli vanjo mi, tujci. Zahtevali smo, da nas pozdravijo prijazno, tako kakor pozdravi brat brata. Nekaj nemogočega smo zahtevali od nje mi, tujci, ki se niti nismo potrudili, da bi jo razumeli. Nas, tujce, je odgnala in odklonila. Nas tujcev ne bo razumela, če se vanjo vrinemo še stokrat. Mislim, da nas Suha Krajina toliko časa ne bo sprejela, dokler ne bomo govorili v njenem jeziku in jo razumeli tako, kakršna je.

Napak, zelo napak bi bilo od nje zahtevati kaj več in drugačnega pričakovati. Mar nisem v teh stavkih obsodil tudi samega sebe? Zdi se mi da!

Ljudstvo OF ne zaupa

23. nov. 1943.

Za nami je že 14 dni prve nemške ofenzive in že nam javljajo novo, drugo nemško ofenzivo, ki se je baje na nekaterih krajih že pričela. Na moštvo to slabo vpliva, zlasti na njegovo moralo.

Morala med ljudstvom je padla in padlo zaupanje v OF. Ali je to res samo nasledek ofenzive? Prav gotovo da ne. Na »osvobojenem« ozemlju je bilo polno napak, ki jih je bistro ljudsko oko hitro opazilo, medtem ko OF ni poskrbela, da bi jih odpravila. Temeljna napaka, ki jo je storila OF, ali bolje povedano KPS, je, da ni poskrbela, **da bi ljudstvo vanjo tudi res zaupalo.**

13. dec. 1943.

Že zadnjič sem omenil, da bi storil zbiratelj partizanskih napak, ki jih store nad ljudmi, in zmot, ki jih med njimi širijo, prav hvaležno nalogo.

Ustreljen, ker ni ničesar zakrivil!

Nekaj takih cvetk bom prikazal v ilustracijo svojih utrinkov. V **Biški vasi** so ustrelili kmeta srednjih let in očeta številne družine. Vsi vedo le, da ni ničesar zakrivil. Zakaj so ga ustrelili, ne ve živa duša.

V **Goriški vasi** so počenjali tudi čudne reči. Neki komisar je grozil bolehnemu kajžarju z ustrelitvijo, ker je izjavil, da zaradi bolehnosti ne more iti prekopavat cesto. Neki kmet je partizane peljal na **Brezovo reber,** za plačilo so ga pretepli.

Pridem domov. V hiši slišim kreganje. Kdo je bil, ki se je prerekal in rentačil? Skrajno nečloveški odnos in nastopanje do ljudi, zlasti še takih, ki so nedozoreli.

Pripovedujejo:

»Ko prekopujemo ceste, nas zmerjajo in psujejo z belogardisti, izdajalci in podobnimi psovkami.«

V vas pridejo Nemci. Kmet se pred njimi umakne v zidanico. Približajo se mu boječe partizani. Očitajo mu, da je pripeljal Nemce. Nekaj partizank ga hoče zvezati. Pravijo, da ga bodo ustrelili. Ko pride zaupnik OF in jim raztolmači, da je kmet zanesljiv, ga le neradi izpuste.

Povsod primanjkuje soli. Težko je je dobiti kako kilo. Pridejo partizani in odvzamejo sol do zadnjega zrna. In kako pri tem poslu nastopajo? **Človek ne more reči, da so to običaji ljudske vojske.**

Po razsulu italijanske vojske je bilo po skladiščih še precej obleke in obutve. Mnogo partizanov je bilo slabo, zelo slabo oblečenih. Pa tudi siromašnih ljudi, ki bi zaslužili, da bi jih oblekli in obuli, je bilo precej. Po skladiščih je to blago propadlo, zasegli so ga Nemci; zdaj pa partizani tem revežem, ki so si morda pridobili kakšno cunjo, še tisto odvzamejo.

Rekvizicije — ostudne in nečloveške

Najbolj boleče vprašanje je prav gotovo vprašanje rekvizicije. Koliko je pri tem nepravilnih in napačnih nastopov, **ki se odlikujejo po svojih ostudnostih in nečlovečnosti!** Kdo bi vse partizanom prišteval v dobro! Vse jim gre v slabo. Ljudje čutijo, da tako, kakor se dela in postopa pri rekviziciji, ni prav. Rekvizicija je zelo neprimerna za prestopke proti OF in partizanski vojski. Poiskati bi morali primernejše načine in sredstva; nekaj, kar ljudi ne bi tako razburjalo in kar bi bolj pravilno razumeli in sprejemali kot kazen.

Ljudje pravijo: »Kje so stari partizani? Včasih niso bili taki.« Res je, v marsičem se je spremenila partizanska vojska. **Njen ljudski značaj je zelo obledel.** To so storili predvsem novi partizani, ki niso šli skozi »staro šolo« partizanske vzgoje. Njih nastopanje še dolgo ne bo tako, kakor bi moralo biti.

Sestrična iz **Goriške vasi,** ki je prišla iz internacije, mi je pripovedovala, kako je razočarana nad partizani. Zaradi njih je bila obsojena na tri in pol leta ječe. V zaporu je z njimi mislila, čustvovala, se veselila njihovih uspehov in žalostila zaradi neuspehov. Zdaj ko se je vrnila, je začutila, tako živo začutila kakor le malokdo, **kako se je partizanstvo odmaknilo od svojega ljudstva.** Z njo pa deli razočaranje še marsikdo drugi.

Kmet in OF

16. dec. 1943.

Kar sem pisal o Suhi Krajini, se mi zdi, da ne velja samo za suhokrajinskega kmeta, temveč še za marsikaterega drugega slovenskega kmeta. Ponovno se vračam k odnosu slovenskega kmeta do osvobodilnega gibanja in k odnosu OF do kmeta po drugi strani. V vseh svojih dosedanjih ugotovitvah sem podčrtaval dejstvo, da je kmetu OF še zmeraj vse preveč tuja. Hkrati pa se je do sedaj le vse premalo njenih propagatorjev res potrudilo, da bi podali kmetu vsebino in smisel OF v njemu razumljivi obliki.

Ko opazujem delo aktivistov OF, se mi zdi, da to delo ni samo preveč šablonsko, temveč je tudi vse preveč delo človeka, ki gleda na kmeta in vas z viška. Le premnogo aktivistov OF je v svojih nastopih do kmeta takih, ki z dejanji pobijajo to, o čemer govorijo. Razumljivo, da o uspehih v takih primerih ne moremo govoriti. Kajti resnica je, da človek z dejanji hitro podere, kar z besedami le težko zgradi.

Pogosto naletim na govorice: »Kaj ko bi partizani delali tako kakor govorijo. Zdaj pa delajo prav narobe, kakor pa govorijo.« V teh besedah je veliko resnice, ki velja tudi za aktiviste OF. To je zanje tudi najboljše zrcalo, in če govorimo o priznanju, tudi priznanje.

Ali se nisem zmotil?

Že večkrat sem se namenil, da bom podal analizo svojega političnega razvoja in dozorevanja. V sedanjem težkem boju je to še posebno velika nujnost.

Vprašujem se: ali je morda danes moje priznanje za pravico in svobodo človeka in njegovo osebno resnico, kaj drugačno, kakor pa je bila pred leti, ko sem videl v vseh, ki so lepo govorili, borce za srečno bodočnost človeštva. Takrat sem slišal veliko lepih besedi. Kje ste danes, vi, da bi jih uresničevali? Da bi postali stvaritelji svojih lepih misli in uresničevalci? Ali sem se mogoče prej njimi pregrešil, ker sem jih spoznal do dna prej, kakor so želeli in me do trdnega zamrežili v svojih pretkano spletenih mrežah? Ne, ne morem misliti, da sem se pregrešil. Tudi če sem jim vse verjel, ni to moja krivda, saj jih nisem poznal...

Spoznal pa sem že mlad, da se godi človeku v sedanjem redu krivica. To krivico bo treba odpraviti. Človek mora dobiti to, kar mu pripada, kakor mu dajeta pravico Bog in življenje. V to sem trdno veroval. Zato sem iskal poti in pri iskanju tudi tvegal. Kot kmetski sin sem bil navdušen agrarec. Agrarec je bil zame pravičen borec za pravico. Če so bili površni agrarci, ki sem jih poznal, nisem bil površen jaz. Na zunaj sem se ločil od agrarne ideologije predvsem zato, ker so se oddaljili od nje njeni vodniki. Pravi agrarizem mora nuditi kmetu to, kar kmet želi, njegovo »staro pravico«. Kmet je med Slovenci še zmeraj najštevilnejši, zato še posebno pomemben činitelj, ki ga ne bo smel nihče omalovaževati: lahko se zgodi, da bo za to omalovaževanje prejel nezaželeno plačilo...

Politična borba me je pripeljala do konfliktov s komunizmom, ali pravilno povedano z ljudmi, ki so hoteli biti komunisti. V teh sporih smo si bili precej enaki filistri, kajti če bi bili oni boljši od mene, prav gotovo ne bi delali tega, kar so in kar sem jaz.

Že v tistih letih sem skušal najti objektivno resnico. Našel jo mogoče še nisem do sedaj. Sad tega iskanja je vendar pozitiven. Spoznal sem, da človek nima vselej prav, da se lahko večkrat moti, da pa gre razvoj tudi preko človekovih zmot svojo ravno pot.

14. febr. 1944.

Kadar razmišljujem o odločitvi slovenskega kristjana v sedanjem boju, me večkrat vznemiri misel, **ali se morda kristjani, ki sodelujemo s komunisti, nismo pregrešili proti Bogu?**

Mislim, da je moja prva dolžnost, da poiščem vzroke tega notranjega nemira. Ta potreba zame je še večja kakor za druge kristjane tudi zategadelj, ker sem vsebino krščanstva in njegovo razodeto resnico spoznal šele pred nedavnim, ko sem se prej bolj ali manj uspešno lovil na načelih komunizma. Kljub spoznanju o edinozveličavnosti krščanskega verstva, se mi vendarle še zdi včasih njegova dogmatika tuja, ker je to predvsem pomanjkanje žive vere, ki je človeku danes bolj potrebna kakor kdaj koli prej. Najbrž bo to prvi vzrok vznemirjenosti in razklanosti.

Drugi vzrok bo: **sovražno razpoloženje komunizma do krščanstva.**

Po izjavah, ki jih je podalo vodstvo KPS, takega razpoloženja med komunisti ni več. Toda tako govorijo samo izjave, ki predstavljajo taktiko, metodo in strategijo KPS. **Dejansko obstoja med komunisti krščanstvu nenaklonjeno razpoloženje, ki se goji in pripravlja krščanski veri sovražna dejanja.** O tem ni nobenih dvomov. **Komunizem je materialističen, brezbožniški in tak hoče tudi ostati.**

Pred **človekom se nehote pojavlja** strah, kaj bo s krščanstvom, če zavlada komunizem? Vodstvo sedanjega osvobodilnega gibanja je izključno v rokah KP, načelnega nasprotnika krščanskega nauka in vere.

Kmet - sovražnik komunizma

16. febr. 1944.

Po pravici povedano, čuti slovenski kmet do partizanstva toliko večji odpor, kolikor bolj je njegov značaj komunistično. Ne morem reči, **da je kmetovo razpoloženje in mišljenje komunizmu prijazno in naklonjeno.** Danes je slovenski kmet vznemirjen in razklan. Nagonsko čuti, da se dogajajo velike stvari, ki bodo odločilno vplivale tudi na položaj in življenje kmeta, tudi tistega, ki bi rad ostal ob strani kot opazovalec in ne udeleženec v sedanjem boju. Vzgoja in tradicija sta napravili kmeta, da ni do komunizma samo rezerviran, temveč tudi sovražno razpoložen. **V komunizmu vidi kmet nasprotnika, ki mu ne bo odvzel samo svobodo gospodarjenja, ki mu je tako draga, temveč bo tudi v jedru izpremenil njegovo dosedanje življenje, poteptal njegove šege in navade, dragoceni zakladnici ljudske kulture.** To pa si hoče kmet za vsako ceno tudi ohraniti.

Odnosi kmeta do KP so tudi zaradi krivde KP same veliko slabši, kakor bi bili lahko. Slovenska KP je do kmeta zelo rezervirana, če že ne vidi v njem kulaka, enega izmed glavnih nasprotnikov diktature proletariata. **Na vodilnih mestih OF, v rajonih in okrožjih, ni kmetov.** Če pa se najdejo v kakšnem rajonu, so po večini že odrezani od KP.

Kadar kmetje govorijo o nosilcih OF oblasti in njenih propagatorjih, govorijo o postopačih in prihajačih, ki hočejo vladati ljudstvu. Ti ljudem ne zaupajo, pa tudi ljudje njim ne.

18. febr. 1944.

Nekaj sličic, kako mislijo OF naklonjeni kmetje o komunizmu. »Kmetom bo zmeraj slabo. Nihče se ne bo zanj zavzel, še najmanj komunisti. To vidimo, da je tako. Pravijo, da so delavci v fabrikah več trpeli kakor mi.«

»Naših otrok ne bodo učili križa v imenu Tita. Tega jim ne bomo nikoli pustili. Otrok ne bomo pošiljali v šolo, da bi jih tako učili. Ne, naši otroci bodo ostali naši! Nihče nam jih ne bo vzel in pohujšal.«

»Vzeli **nam bodo zemljo in nas učili,** kako moramo gospodariti. **Da bodo nas učile mestne frajle in postopači kmetovati, kaj so znoreli ali kaj?** Če mislijo urediti tako, je bolje, da ne poskusijo, da že danes odnehajo.«

Kmetsko dekle mi pravi: »Tebi zaupam in Ti povem, **da nisem še nikoli mislila, da bodo zmagali komunisti.** Kaj pa bi bilo potem z nami? **Zmagati mora pravica, v komunizmu pa jaz ne vidim resnice in pravice.** Povedala sem Ti zato, ker vem, da ne boš tega naprej pravil. Toliko Ti zaupam.«

»Komunizem je neizvedljiv. Tudi pri nas bi moralo biti nekaj podobnega, kakor je v Ameriki.«

»Partizani bi še zmagali, ko bi ne bili med njimi komunisti. **Komunizem ne bo pri nas nikoli zmagal, to vemo dobro.«**

»Zakaj pa so komunisti proti veri? Če bi nam pustili vero, bi jim že zaupali, tako pa jim ne moremo. Nam ne bo nihče jemal vere, tudi komunisti ne.«

»Komunisti pravijo, da bomo vsi enaki! Pa je že zdaj v partizanih tako velika razlika. **Komandanti imajo vsega dovolj, hrane in obleke. Ubogi partizani pa morajo stradati in so mnogi celo bosi in nagi.** Kaj je to pravica?!«

Takih in podobnih sličic bi človek lahko nabral na stotine. Vse pa izražajo rezerviranost, če ne celo strah pred komunizmom. Podčrtavam: **tako mislijo kmetje — simpatizerji OF!**

Utrujenost, obup

16. maja 1944.

Slovenski narodni osvobodilni boj, ki ga že tri leta vodi OF, je kmetsko množico že zelo utrudil. To je prav lahko ugotoviti pri vsakem koraku, ki ga napravi človek po naših vaseh.

Ta ali oni opazovalec bi mislil, da so začeli ljudje v trumah odpadati od narodno osvobodilnega gibanja. Zaupniki po vaseh in okrajih ne opravljajo več tako navdušeno svojega dela, kakor so ga nekoč. Veliko pa je tudi takih, ki so se predali Nemcem in Beli gardi. Njihovo orožje je hujše in načrtnejše kakor partizansko iz l. 1942, ko je prestajala OF težko razvojno krizo. Popolnoma naravno je: prestrašili so se in se začeli sami predajati Nemcem in belim, da si bodo ohranili vsaj golo življenje, če že ne morejo rešiti svojega tako težko pridobljenega imetja.

Zelo pogosti so tudi dezerterji iz vojske. Fantje so izmučeni in utrujeni in res zelo težko zmagujejo težka bremena. Slaba hrana, slaba oprava in premoč v kakovosti orožja. Sovražnik jemlje našim mobiliziranim partizanom tisto močno voljo, ki je za naše vojskovanje tako zelo potrebna. Biti v narodno osvobodilni vojski, se pravi, biti včasih res v peklu, tako kakor je življenje v njej. Zato se ne smemo prav nič čuditi, če se loteva mobilizirancev obup, da se predajajo belim in Nemcem ali pa dezertirajo in se skrivajo potem na svojo pest.

(Dalje na 6 strani).

M A F F I

Sijaj in zaton KLEOPATRE

21

DOSEDANJA VSEBINA:

Politika egiptovske kraljice Kleopatre je stremela za tem, da bi z dobrimi zvezami z rimskimi vodilnimi možmi izkovala za svojo državo posebne prednosti in ugled. Začela je pri Cezarju, še uspešneje pa nadaljevala pri Marku Antoniju. Bila je pretkana in spretna ženska, ki je moške pridobivala z ostrostjo svojega uma in čari, s katerimi jo je narava obilno obdarila.

Antonius je šel v svoji naklonjenosti do nje predaleč in si je s tem nakopal sovraštvo Rima in svojega svaka Oktavijana. Nazadnje je prišlo do vojnega spopada, ki se je odigral v Grčiji. Vzlic temu da je Antonius zbral večjo vojsko in ogromno mornarico, je zmagal nasprotnik. Antonius je zbežal v Egipt za Kleopatro, ki se je bila umaknila z vso svojo mornarico iz boja.

Antonius je bil potrt in brez volje. Zaprl se je v svoj dom, dokler ga ni Kleopatra s spretnimi mamili zopet pripravila do dobre volje in do volje za borbo. Poslala sta k Oktavijanu odposlanca s sporočilom, da se bo Antonius odrekel vsakemu maščevanju in odporu, Kleopatra pa je Oktavijanu skrivaj ponudila priznanje rimske nadoblasti. Oktavijan ni dal nobenega točnega odgovora, pač pa je pozneje poslal svojega posebnega odposlanca, ki je predlagal trde pogoje. Ker se je Kleopatra z njim preveč zaupno pogajala, je Antonija popadla jeza in je odposlanca z bičem pognal iz Aleksandrije.

Pogajanja so torej propadla in Kleopatra se je morala začeti resno pripravljati na oboroženo odpor. Antonius je ponovno poskusil pridobiti nazaj štiri libijske legije. Poskus pa mu je spodletel. Medtem je Oktavijan z vojsko začel prodirati iz Sirije proti Egiptu in skoraj brez borbe zavzel obmejno trdnjavo Pelusium. Od tam je udaril naprej proti prestolnici Egipta.

Antonijeva smrt.

Cezar Oktavian je na čelu hitre predhodnice v spremstvu precejšnje sile korakal proti prestolnici. Antonius je imel po ponesrečenem poskusu, da bi si pridobil štiri libijske legije, le nekaj konjeniških oddelkov, pehoto glavne posadke in novo mobilizirane, ki jih je mogel poslati v boj. Kako bi smel le upati, da se bo mogel s tako šibkimi sredstvi postaviti v bran napadu?

Ko se je zamislila v to kričeče nesorazmerje sil, je Kleopatra sklenila, da bo za vsak slučaj ukrenila svoje. Ni branila prijatelju, da izigra svojo poslednjo karto, toda istočasno je poskrbela za svoje. Šlo je za to, da se kraljestvo in dinastija rešita iz poloma. Dala je kronski zaklad, svoje pravljične dragotine, zlato posodje in vse druge dragocenosti prepeljati iz dvora v družinsko grobnico nedaleč od svetišča boginje Isis, zaklade, ki so predstavljali neznansko vrednost, morebiti največjo zbirko bogastva, kar ga je premogel svet in katero so skozi stoletja kopičile stotine kraljevskih rodovin.

Kdor pozna velike egiptovske grobnice, ve, da so bile mogočne iz kamenitih kvadrov zgrajene kocke, močne kot male trdnjave, z nekaj ozkimi odprtinami, ki so se dale zapirati z močnimi loputami. Večinoma so stale zunaj mesta. In v eno teh mrtvaških trdnjavic, katero si je bila kraljica izbrala za poslednje počivališče, je skrila vse svoje zaklade. Da bi jih skrila ali jih porabila kot poslednje reševalno sredstvo ali pa jih v skrajnem primeru uničila? Verjatno so najrazličnejši razlogi govorili za to.

Oktavian je v taborišču Pelusija zvedel za to. Hudo ga je zaskrbelo, da bi Kleopatra utegnila zažgati zaklade in s tem preprečila, da ne bi padli v njegove roke. Z gotovostjo je računal na ta zaklad, o katerem je ves svet govoril kakor o čudu, da bi z njim napolnil svoje blagajne in lahko pokril vse vojne izdatke. Zato je poslal h kraljici tajne agente s sporočilom, naj nikar ne obupa in zdvoji niti nad svojim prestolom, niti glede otrok in svojo deželo. Obljubljal ji je razumevanje in milost, daljnosežno amnestijo in vso čast, kakršna pristoja vladarski hiši. Toda istočasno je pospešil svoj pohod proti Aleksandriji z lahkimi enotami, ne da bi čakal na večino svojih legij.

Ni verjetno, da je Kleopatra iz namena, da bi za bodoče še vedno imela v rokah adut za Oktavijana, v resnici dala Seleuku ukaz, naj diktaorja pri Pelusiju spusti brez večjega odpora. To je ena izmed najtemnejših in nabolj spornih poglavij egiptovske zgodovine. Naglica in brezobzirnost, s katero je Antoniju izročila Seleukovo ženo in otroke, da bi mu s tem razpršila dvome, daje tej sumnji stvarno podlago.

Ko je prispel pred Aleksandrijo, je Oktavijan uvidel, da ga mesto ni sprejelo odprtih rok, temveč je bilo odločeno upreti se mu. Ob prvih hišah v predmestju zraven dirkališča so njegovi prednji oddelki trčili ob Antonijevo konjenico. Sklenil je, da se bo zakopal na malem gričku nasproti dirkališču in počakal na prihod svoje glavnine.

Ko je Antonius ugotovil, da je sovražnikova predhodnica zaradi silnega in naglega pohoda izčrpana, je takoj izrabil ugodno priliko in z vso konjenico vprizoril nenaden izpad. Spričo tega nepričakovanega sunka se je Oktavijan zmedel, a v taborišču, katerega še niso obdali z okopi, je zavladala zmeda. Njegovi konjeniki so prešli v protinapad, zaščitili so svojega poveljnika in skušali z vsemi silami preprečiti, da nasprotnik utrujenih čet ne bi vrgel iz njihovih višinskih postojank.

Boj se je razvil na vsej dirkališčni ravnini. Razgreti Antonijanci so končno prišli do izraza: pognali so sovražno konjenico v beg in jo zasledovali prav do taborišča. Toda branilci na gričku so se držali, kar se je dalo, dokler ni nastopil mrak.

Z nastopajočo temo se je boj na vsak način moral prekiniti. Oktavijanci so tako dobili eno noč oddiha. Antonius in njegovi oddelki so se med prepevanjem zmagoslavnih pesmi vrnili v mesto. Bivši triumvir je žarel od sreče. Prepričan je bil, da bo zjutraj zopet uspešno podvzel napad in Oktavijana pognal z njegove postojanke. Odjezdil je s svojimi častniki v dvor, skočil s sedla in tak kot je bil, namreč z orožjem, odhitel h kraljici. Častniki, ki so se bili izkazali v boju, so morali vsi z njim.

Kraljica je dvor oborožencev v njene odaje sprejela z smejočo prizanesljivostjo. Antonius je stekel proti njej, jo objel in poljubil ter ji poročal o uspehu. Predstavil ji je svoje hrabre može in jo opozoril posebno na mladega častnika, ki je delal prave čudeže junaštva. Kleopatra je vsem čestitala in vsakemu dala posebno darilo. Posebej pohvaljenemu je izročila zlat prsni oklep in zlato čelado. Potem je vse povabila k pojedini in jih razkošno pogostila. Vse to je preseglo prave meje. Postregli so jim z izbranimi vini in Antonius je pil, da so njegovi mlajši sobojevniki strmeli. Proti koncu pojedine se je njegova popivalska prešernost nenadoma spremenila v otožnost. Ukazal je točajem, naj napolnijo čaše in pozval vse, naj jih poslednjič zvrnejo. »Kdo ve,« je s prisiljenim glasom pristavil, »ali bomo jutri še pri moči za takšne reči!« Kleopatra je molčala. Pivci so onemeli in se spogledali. Mnogoterim so solze stopile v oči. Molk je kot mora ležal na vseh.

»Naprej!« je razdražen vzkliknil Antonius, da bi pretrgal mučnost. »Pijmo! Proč z mračnimi mislimi! Življenje je lepo. Kraljica bo tako dobra, da nas bo razveselila tudi z godbo!«

Vstopili so igralci in mlade plesalke. Dobro razpoloženje se je zopet povrnilo. Bučno slavje se je zavleklo pozno v noč. Zunaj v temi je neglibno čemelo mesto v tesnobnem pričakovanju tistega, kar bo prineslo naslednje jutro. Marsikdo, ki ni mogel zatisniti očesa, je iz dvora slišal petje in godbo, glasove pivcev in udarce plesalcev. Ob prvi jutranji zori je Antonius zapustil palačo, odjezdil skozi izumrlo mesto in prisostvoval mimohodu aleksandrijskih čet.

Oktavijanci so se med tem ponoči dobro zakopali. Precejšen del približujoče se vojske je že prispel v taborišče. Tudi mornarica, ki je odrinila iz Sirije, mora biti kmalu tu.

Preden se je Antonus zopet spustil v napad, je poskusil še s posebno vabo. Naročil svojim lokostrelcem, naj prodro bliže do Oktavijanovega tabora in izstrelo puščice z lističi, na katerih je bilo zapisano: »Vsak prebežnik dobi v Aleksandriji tisoč denarjev.« Zaradi tega je Oktavijan svojim vojakom razglasil, da bo po zmagi Aleksandrija njihova. Potreben je le še poslednji napor in tedaj bodo dobili veliko več, kakor pa jim ponuja izdajalec. Plutarchos poroča, da je Antonius izzval svojega nasprotnika k dvoboju, ki naj bi odločil med njima. Toda to se zdi komaj verjetno. Položaj je bil tedaj že vse drugačen, da bi tak pustolovski predlog sploh še mogel priti v poštev. Verjetno je, da je Antonius, pijan včerajšnje zmage, kvečjemu hotel svojega nasprotnika z zasramovanjem preplašiti. Vsekakor poroča Plutarchos, da je Oktavijan dal odgovoriti: »Antoniju ne bo ušla prilika, da umre na drugačen način.«

Naslednjega dne se je pojavilo Oktavijanovo ladjevje v aleksandrijskih vodah. Že ob prvem svitu so straže na svetilniku videle, da so se rimske ladje pojavile na obzorju in so zato dale znak za vzbuno.

Antonius je dal takoj aleksandrijskemu brodovju povelje, naj zapelje proti nasprotniku in ga napade. Razen tega je dal vso posadko razvrstiti v bojno vrsto pred mestom, da bi bila pripravljena na dani znak napasti nasprotnikovo taborišče. Sam se je povzpel na grič, odkoder bi lahko opazoval vse dogodke na kopnem in na morju. Ko je egiptovsko brodovje izplulo iz pristanišča v bojni razvrstivi in med penečim se valovjem drvelo proti sovražniku, je dal jezdecem in pešcem znak za napad.

O poteku tega dvojnega manevra poroča Plutarchos sledeče: »Ko so egiptovske ladje prispele do sovražnikovega brodovja, so posadke Oktavijance pozdravile z veselj, nakar so jim oni odzdravili. Videli so, da sta se obe brodovji združili in skupaj zapeljali proti mestu. Pa ne kot dve bojujoči se mornarici temveč kot ena sama velika enota ter kot taka zavozila v pristanišče.«

Kmalu zatem so Antonija zapustili tudi njegovi jezdeci. Tudi oni mladi stotnik, ki mu je Kleopatra podarila zlato čelado in zlat oklep, je prestopil v Cezarjeve vrste. Pehota je izvedla napad, vendar se je morala umakniti v neredu proti mestu, ker so jo Cezarijanci namlatili. Antonius je besen z griča, od koder je opazoval in vodil bitko, odšel v Aleksandrijo, kjer je tulil in kričal, da ga je Kleopatra izdala in da ga očitno hoče izročiti živega sovražniku v roke.

Iz strahu pred njegovim besom in obupom je kraljica zbežala v svojo grobnico in se tam zaprla. Ukazala je spustiti loputnice in odprtino od znotraj zavarovati s prečnimi palicami. Antoniju pa naj javijo, da je mrtva.

Spričo tega sporočila se je Antonius onesvestil. Zagon, za katerega se je zdelo, da se mu je zadnje dni vrnil tak, kakor ga je poznal le v mladosti, je splahnil na mah. Polotilo se ga je strašno malodušje. Usoda, tako je iztisnil iz sebe, mu je vzela poslednji razlog, zaradi katerega naj bi še živel.

Zbežal je v svoj »Timonium«. Toda celo v samoto njegovega stolpa je prodrlo radostno kričanje egiptovskih in rimskih vojakov, ki so se tedaj izkreavali iz združene mornarice. Premaganec jih je lahko gledal iz svojega stolpa. To očitno potrdilo, da je zanj vse propadlo, ga je potrlo, da je snel s prsi oklep, potem pa nepremično strmel in kar naprej zijal na pomole, kjer se je odigraval poslednji prizor izdajstva in s tem konec njegove usode. Nenadoma se je zdrznil in zakričal:

»Kleopatra, ne žalujem za vèboj, prihajam k tebi. Sram me je le, da sem imel jaz kot poveljnik manj poguma kakor vsaka ženska.«

Ob njem je bil zvesti sužanj, po imenu Eros, od katerega je nekoč izsilil obljubo, da ga bo v največji sili umoril.

»Sedaj, Eros,« mu je rekel, »je nastopil trenutek, da svojo obljubo kot poštenjak izpolniš.«

Eros je prebledel. Potegnil je svoj meč, obrnil hrbet in med zamolklim hropenjem telebnil na tla. Antonius je videl, kako je v mlaki lastne krvi obležal pred njim.

»Eros,« je dejal, »hvala ti. Pokazal si mi, kaj naj storim.«

Z obema rokama je pograbil svoj meč, ga nameril proti sebi in si ga zabodel v život. Nato se je nezavesten zgrudil na ležišče. Rana ni bila takšna, da bi povzročila takojšnjo smrt. Ko se je zavedel, je videl, da so ga obkrožali sužnji z nekaj častniki v družbi ranocelnika. Zaklinjal jih je, naj ga usmrte. V tem trenutku je prišel Demetrios, kraljičin pisar. Ko je od njega izvedel, da Kleopatra še živi in da se je zaklenila v svojo grobnico, je bil ves iz sebe. Ukazal je častnikom, naj ga preneso k njej. In ko so ga vsi povrsti oklevaje gledali, so ga zaradi obupa in bolečin popadli krči. Zarjul je in se okrenil tako, da so ga končno dvignili z ležišča in ga na rokah skozi mesto prenesli h grobnici Ptolomejcev.

Kleopatra ni mogla ali ni hotela zapahnjenih vrat grobnice odpreti. Stopila je k majhnemu okencu in je s pomočjo Iras in Karmijan, ki svoje gospodarice nista zapustili, vrgla dol vrv. Bivšega triumvira so položili na desko in ga privezali. Z združenimi silami so vse tri ženske potegnile težko breme kvišku, medtem ko so častniki in sužnji od spodaj pomagali, dokler so mogli. Potem so obstali in onemeli zaradi tuge in bolesti ter gledali, kako je krvavo telo umirajočega nihalo ob zidu, in so videli, da je imel še toliko moči, da se je dvignil in iztegnil roke, da so ga lahko potegnili v grobnico.

Kleopatra je ranjenca s pomočjo žensk potegnila skozi okno, ga razvezala in položila na ležišče. Ob žalostnem pogledu nanj si je raztrgala oblačila, se tolkla po prsih, si razpraskala obraz in se vrgla na skoraj že mrtvo telo svojega prijatelja. Klicala ga je z najljubeznivejšimi imeni, se trudila, da bi mu s kosi halje ustavila kri in ga pozivala kot svojega gospodarja in soproga. Z ugašajočim glasom jo je Antonius skušal tolažiti. Prosil jo je, naj ne joka in naj vendar misli na svojo rešitev. Želel je nekaj piti. Karmian je prinesla čašo vina, ki mu jo je kraljica prinesla do ustnic. Ko je izpil, jo je znova začel rotiti, naj misli na rešitev, ako bi mogla biti častna. Misliti da mora na svoje otroke, na samo sebe in na kraljevino. Svetoval ji je, naj se obrne na Prokuleja, moža iz Oktavijanovega spremstva, ki ji bo bolj kot kdor koli drug pomagal k častnemu miru. Nikar naj ne joka, jo je prosil s poslednjim šepetom. Sam se niti v največji nesreči ne pritožuje, ampak je srečen, da je užil toliko dobrega in toliko časti. Bil je najmogočnejši mož na svetu, sedaj pa le Rimljan, ki ga je potolkel prav tako Rimljan...

Ni mogel dokončati. Izdihnil je v Kleopatrinem naročju.

Kmalu nato so zaslišali glasne udarce na železna vrata grobnice. Rimske konjeniške patrole so preiskovale okolico. Udarci na vrata so postajali vedno glasnejši. Pred vratmi je bil Prokulelus, Oktavijanov zaupnik. Diktator je bil o vseh poslednjih dogodkih že poučen in je v vsej naglici poslal svojega pribočnika, da bi stopil s kraljico v stik.

Kleopatra in Oktavijan.

Ko se je novica o Antonijevi smrti raznesla po mestu, se je prebivalstva polastilo neznansko vznemirjenje. Velike množice so se zgrinjale proti palači, kjer so na svoje še večje presenečenje izvedele, da je izginila tudi kraljica.

V pristanišču so se medtem izkrcale posadke obeh mornaric, na vzhodu so že prve Oktavijanove kohorte prodrle skozi Kanopska vrata, od zahoda pa so čete Kornelija Galla zasedle Nekropolis: Aleksandrija je bila obkoljena od treh strani. V splošni zmedi se je egiptovska vojska raztepla kakor oblak v vetru. Najemniki so se trumoma vdajali zmagovalcu, domačinski mobilizirani pa so nemudoma odšli na svoje domove.

Nekdo iz Oktavijanove telesne straže, ki je bil poslan, da bi poizvedel o položaju v mestu, je vdrl v »Timonium« prav tisti trenutek, ko so ranjenega Antonija odnesli proč. Našel je meč, s katerim se je bil triumvir prebodel, ga skril pod svoj plašč in jadrno odjezdil v svoje taborišče. Tam je diktatorju takoj poročal o dogodku in pokazal okrvavljeno orožje. Oktavijan, ki se je morda spomnil vedenja svojega deda v trenutku, ko je zagledal Pompejevo glavo, se je umaknil v šotor z izrazom ganjenosti na obrazu, o kateri pa bi težko rekli, ali je bila iskrena ali ne. Drži pa, da je takoj sklical glavni stan in se z ganljivimi besedami spomnil žalostnega konca svojega sva-

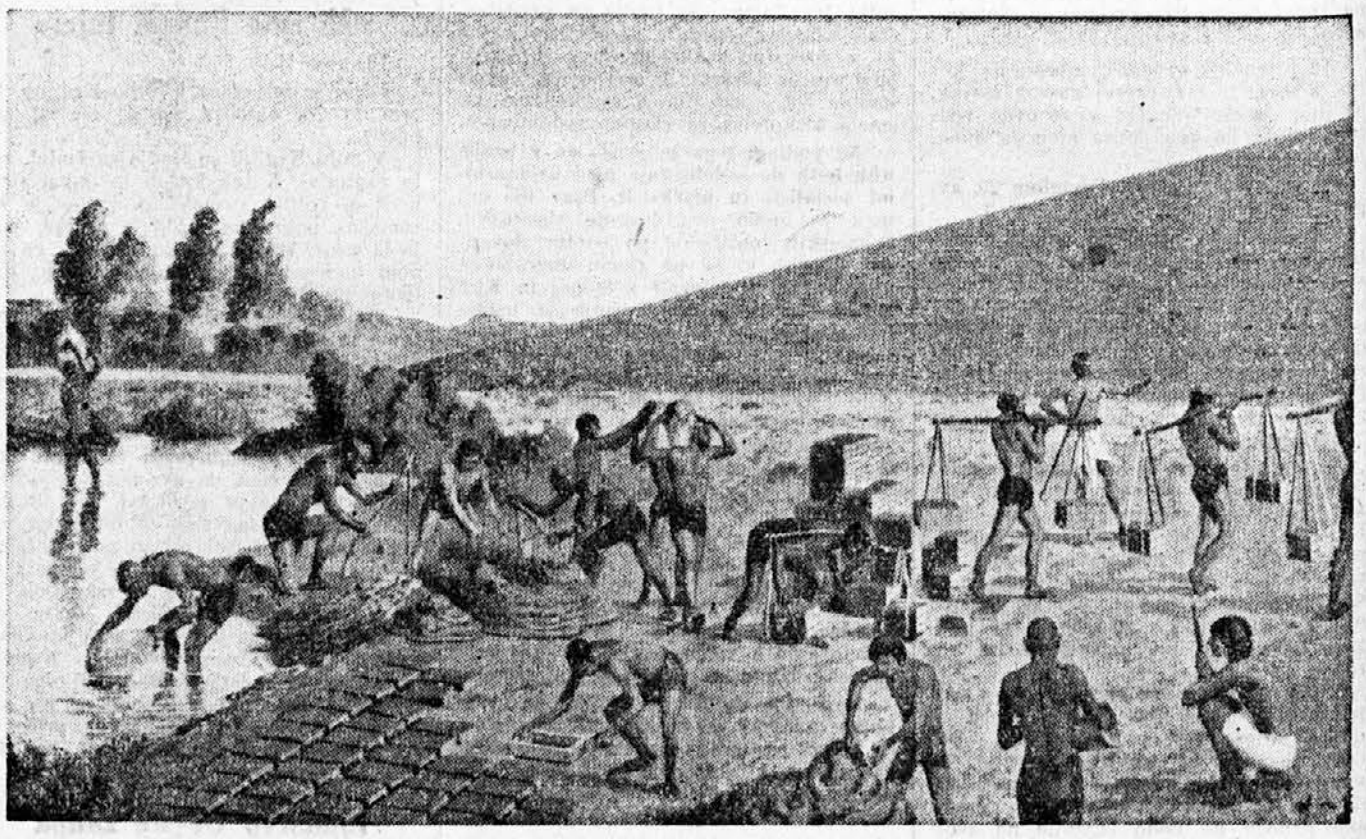

»Dobec«, opeka po starocgiptovsko, je bila najpomembnejša vsakdanja egiptovska stavbna potrebščina. Izdelovanje opeke, ki se v Egiptu po načinu tudi ni do danes nič spremenilo, kaže pričujoča slika. — Skupina sužnjev, ki so jih najrajši uporabljali za to delo, zajema blato iz močvirja ob Nilu. To blato je večna snov za egiptovsko opeko. Mešajo ga s slamo, ki služi za vezivo in sušilo. Če je v ilu dovolj peska, delajo opeko kar brez slame. Blato deva »strokovni« delavec v lesen kalup, ga potlači — in opeka je narejena. V dolgih vrstah se suši na soncu, ki nadomešča ogenj v opekarski peči. Opeka ima enotno mero in težo. Ko je suha, jo drugi sužnji odnašajo v ogromna skladišča na prostem, kakor ga vidimo zadaj. — Iz te preproste, na soncu posušene opeke, so stari Egipčani stavili večino svojih poslopij. Kamen so posebno v začetku uporabljali le za grobnice in svetišča; ozidja okoli mest in svetišč, trdnjave, skladišča, mostove pa so zidali iz opeke. Načine za vkladanje opeke v zidovje so pozneje tako izpopolnili, da so delali naravnost neverjetno debele in visoke stene, kakor n. pr. 25 meterski zid okoli mesta Tanisa. Če bi ne bilo ogrodij, skladišč za pesek, začasnih opornikov in drugega iz opeke, bi Egipčani nikdar ne bili mogli postaviti piramid pri El Gizi, veličastnega Amunovega templja pri Karnaku in drugih ogromnih kamnitih poslopij, ki se jim še danes čudimo.

(Nadaljevanje s 5 strani).

Ta splošen in človeško popolnoma razumljiv pojav med ljudstvom in v vojski ima svoje vzroke tudi v izredno težkih življenjskih pogojih, ki se, kakor je videti, v doglednem času še ne bodo izboljšali. Ljudje nimajo soli, so brez denarja, da bi si z njim kaj kupili. Draginja raste s pomanjkanjem. Bliža se pomanjkanje živil, ljudje morajo že marsikje stradati, potrebam partizanske vojske je zmeraj teže ugoditi, zato je popolnoma naravno, da se ljudi polašča obup. Človek bi bil že prej kaj podobnega lahko pričakoval. Seveda če bi na to tudi opozoril, bi vzbudil marsikje na vodilnih mestih OF predvsem nejevoljo in nezaupanje.

Na debelo se uničuje kmečko premoženje

Ali imajo ti pojavi tudi splošno politični značaj? Narodno osvobodilno gibanje dela zaradi neizgrajenosti svojih pristašev zmeraj večje ali manjše napake, ki na ljudstvo zelo slabo vplivajo. Posebno velik je bil delež dajatev kmetskega ljudstva v živežu, ki ga OF nikakor ni mogla poravnati kmetom v denarju. Slovenski kmet še do danes ni bil navajen, da bi dajal komu hrano brez denarja. To je moral storiti šele pod oblastjo OF. Razumljivo je, da je kmet podlegel propagandi, ki je slikala vsa dejanja OF kot izrazito protikmetska..

Kmeta zaradi tega ne smemo prav nič obsojati. Nasprotno, potruditi se moramo, da jih bomo razumeli mi. Saj se danes na debelo uničuje premoženje, ki so si ga pridobili s tako krvavimi žulji.

Da ni slovenski kmet nastopil revolucionarno pot, ni samo njegova krivda. Krivi so predvsem tisti agitatorji OF, ki so videli v agitacijskih komunističnih parolah ves program slovenskega narodno osvobodilnega boja. Razumljivo je, da so ti kratkovidni oznanjevalci novega časa in komunističnega reda pri svojem delu delali nepopravljive napake, ki so kmetskega človeka miselno in organizacijsko od OF čedalje bolj oddaljili. Dejanja teh kratkovidnežev so bila za kmeta dovolj zgovoren dokaz, da je zgubil še tisto vero v uspeh revolucije, ki jo je v sebi že nosil. Torej ni prav nobeno čudo, če je ostal naš kmet na svojih starih političnih pozicijah.

Ko govorim in razmišljam o upadanju revolucionarnega razpoloženja, pa ne mislim, da je v svojem upadanju tudi narodno osvobodilni boj. Slovenski narod ima izven mej domovine sveže sile, ki se ne odtegujejo mobilizaciji (?!). Tem silam se moramo zahvaliti, da naša vojska ni izgubila na svoji udarni moči, kakor bi drugače prav gotovo. Tako pa črpa naša vojska zmeraj nove sveže sile iz ostalih slovenskih pokrajin, ki še niso prispevale tako velikega krvnega davka kakor nesrečni Dolenjci, Notranjci in Primorci. Narodni osvobodilni boj je v upadanju le v svoji zibelki. Žalostno je, da je to upadanje narodno osvobodilnega boja zajelo med nami Dolenjci tak obseg.

Bili smo le agitatorji!

V času stiske in zmede ne smemo in ne moremo pričakovati od našega ljudstva ne vem kakšnih jasnih poti, ko ga na to nismo nikoli pripravljali. Priznajmo, da smo bili le agitatorji, slabi agitatorji, ker so prišli drugi za nami, nam sovražni agitatorji, ki so uspeli v večjem obsegu kakor mi.

Da zaključim: prav nič se ne smemo čuditi, če je danes položaj tak. Zdaj je važno, da z njim računamo.«

Kužnikovemu Milanu v spomin

Žalostno je odjeknila vest po Kočevju, da si nas zapustil tako nenadoma, zapustil v cvetu mladosti, v starosti 18 let in odšel tja, kjer ni bojev in trpljenja. Šel si po plačilo k Vsemogočnemu.

Pred štirimi leti sem te spoznal, ko si pridno zahajal v vrste mladcev k Fantovskemu odseku v Kočevju. Bil si poln življenja in nasmejan, da si s svojim nastopom vsakega razveselil. Kljub temu, da si bil tako mlad, si napravil več kakor marsikateri zrel mož. Ni je bilo naloge, ki je ne bi z veseljem sprejel pa tudi vestno izpolnil, če je bila še tako težka. Rastel si v osrčju komunizma na Rudniku v Kočevju, a kljub temu si ostal zvest cerkvi in narodu. Postal si neizprosen borec proti komunizmu. Gotovo so veliko pripomogli k tvojemu prepričanju dobri tovariši, sestre in brata, pa tudi sam si moral storiti veliko, da si postal in ostal tak, da si za vzgled nam vsem. Posebno si se odlikoval, ko se je v Kočevju ustanovila Vaška straža. Prvi si bil zraven — najbolj navdušen si bil in velika zahvala gre tebi, da je tudi uspevala. Moralno si jih ti držal, vse si ti zabaval. Vse to si storil z veseljem, kajti tvoj cilj je bil jasen: tudi mi v Kočevju moramo doprinesti žrtve za uničenje pogubonosnega komunizma, če hočemo ohraniti vero in narod.

Bil si v Vaški straži najboljši in nisi se ustrašil težav, zaprek, nevarnosti, s smehom na ustih si šel preko vsega.

In ko je nastopil 8. september, si bil zopet prvi ti, Milan. Vabil in klical si prostovoljce pod orožje, da se bore za vzvišene cilje. Nadvse vesel si bil, ko si videl med prostovoljci tudi svoja dva brata. Ko smo se umikali iz Kočevja — si v Dolenji vasi z zaničevanjem gledal sramotno pogajanje med Savojci in tolovaji. Že si nastavil strojnico in hotel vse podreti, tako ti je bilo tedaj pri srcu. Bil si najboljši borec vse skozi do Ljubljane kljub temu, da je bilo ogromno napora. Saj si obšel tudi Turjak—Zamostec—Želimlje itd. in ko si prišel v Ljubljano, je bila prva tvoja pot k domobrancem. Spoznali so te kot zelo zmožnega, zato si bil dodeljen prvemu udarnemu bataljonu. Predpostavljeni in tvoji tovariši so te vzljubili. V neštetih naskokih si uspeval, vedno z nasmehom na ustih in s pogumom v srcu. Najbolj si se pa nasmejal, ko si videl tolovaje bežati, ko so samo slišali povelje: »Fantje, jurišl« S kakšnimi užitki si to pripovedoval. — Vedno s hotel biti v borbah in na pohodih prvi. Iz tvojih ust ni bilo slišati pritožb, zato so te vsi radi imel, vsak te je hotel meti — vsem si bil brat...

Milan! Zelo težko te bomo pogrešali, posebno na pohodih. Pogrešali te bomo mi, tvoji prijataelji. Zelo težak udarec je doletel tvojo mater, očeta, sestro, brate. Tvoja žrtev za pošteno stvar nam je porok, da bomo zmagali. Vsi bomo šli po tvoji poti in držali se bomo tvojih besedi: »Ne bomo odložili orožja, dokler ne bo naša domovina očiščena komunizma.« Milan, Bog naj ti bo dober plačnik in izprosi pri njem še večje vztrajnosti, trdnosti in poguma.

Dragi Milan — z Bogom in na svidenje! Sorodnikom pa naše iskreno sožalje!

Dopolni!

»Bela krajina, velika mučilnica in morišče«

Glede na članek v predzadnji številki »Slovenskega doma« smo dobili sledeče pojasnilo:

V članek o mojih doživetjih med tolovaji pod naslovom »Bela krajina, velika mučilnica in morišče«, ki je izšel 29. julija v Vašem listu, se je vrinilo nekaj napak. Te napake niso bistvene, vendar je ena taka, da jo je treba popraviti. Vi skoraj v vsakem stolpcu poudarjate, da sem doma iz Vivodine. Toda jaz nisem iz Vivodine. Sem Srb Uskok iz Žumberka in sicer iz vasi Brošljevice, ter me ljudstvo tako pozna in želim, da bi me kot takega poznalo. Prosim Vas, da to napako popravite, da ne bi komunisti zaradi te napake raztrobili, da je ves članek izmišljen.

Sprejmite pozdrave od Brzoviča.

Št. Jernej, 2. avgusta 1944.

Zatemnitev je od 6. avgusta od 21.30 do 5

Obvestilo

Obnovitev propustnic za zaporni pas Ljubljana

Prošnje za obnovitev propustnic L za večkratno potovanje se morajo vložiti najkasneje 1 mesec pred potekom veljavnosti prejšnjih dovoljenj in sicer:

a) prosilci, ki stanujejo v Ljubljani: pri pristojni policijski stražnici;

b) prosilci, ki stanujejo izven Ljubljane: pri županstvu njihovega bivališča.

Prošnje je treba obširno, po možnosti v nemščini, obrazložiti ter priložiti potrebna dokazila, potrdila uradnih mest itd. Navedba številke in veljavnosti dosedanje propustnice je potrebna.

Stranke se pri Prüfstelle IX des OKH ne sprejemajo.

vodja urada:
gez. Wölky,
stotnik.

Gorenjski domobranec piše...

Tako mi je pri srcu, ko s puško v roki stražim svoj dom, da na tihem pojem in prepojem vse pesmi, ki sem jih pel še fant. Pa se zgodi, da ta pesem tudi na glas zaori iz naših src, takole ob večernih urah, ko se zberemo brambovci — ni nas malo — in jo urežemo skoz vas, da se vse zgane in prisluhne našemu strumnemu koraku in naši ubrani pesmi, ki seže v srce in dušo še tako grčavega gorenjskega očanca. Vse se ti dozdeva nekam novo, ko stopaš med hišami in srečuješ ljudi. In vendar srečuješ iste ljudi, kot si jih srečaval pred leti, saj so še isti »Stricl«, »Ovčarji Markoti«, tudi »Divji lovec« je kateri med njimi, ista govorica povsod tja do kraljestva Zlatoroga.

Da, nič se ni prav za prav spremenilo, samo staro je utihnilo. In prav naša pesem je tista, ki vse to obuja v novo življenje, pa najsi je ta pesem nova domobranska ali katera pristnih narodnih, ali pa zaljubljena, ki jo je naivni ljudski pesnik samo za svoje čustvo prikrojil, a ti prav tako zgane zadnje dekliško srčece. Gorenjski rod čuti, da mu je prav domobranstvo prineslo nekaj bistveno novega v deželo.

Te dni imam precej prilike, da potujem iz kraja v kraj. Sem kakor Pregljevi študentje. Venomer me miče lepota te zemlje, vasi in ljudi, ki bivajo in pojejo in krvavijo tod. In jaz te dni obiskujem fante soborce, ki stoje na braniku domovine in podnožja Šmarne gore pa vse gori ob Savi pod Kamniškimi planinami, Karavankami in v Poljanski dolini pod ošabnim Blegošem tja do zasajenega žirovskega kota.

Kaj vse človek doživi na teh potovanjih! Sicer ne bi rad tožil nad nepopisnimi grozodejstvi rdečih gozdovnikov, ki jim tod pravijo *»gošarji«* in ki jim nekateri naduteži in zapeljanci še verjamejo, da jim bodo prinesli »svobodo in pravični red«, a število takih in podobnih vernikov se hvala Bogu iz dneva v dan krči. Ljudstvo se prebuja in spoznava svoje zablode, oziroma nesrečo, ki ga vanjo tira *rdeče gošarstvo*. Gesla, ki jih meče med gorenjski živelj komunistično tolovajstvo, ne vlečejo več, vse je zastarelo. Ljudstvo že dokaj trezno sodi, kje je laž in kje je resnica.

Seveda so nekaj uspehov komunistični zlobneži le želi; tako je na primer njihovo tolikrat razkričano načelo, da žrtve morajo biti, tu in tam žal res obveljalo: šele žrtve so mnogim odprle oči, da zdaj sprevidijo, kaj je *gorenjska OF*. In danes tudi po Gorenjskem že vrabci čivkajo, da so *gorenjski komunisti iz istega kadra ko dolenjski ali notranjski Dakijevi krvniki ali primorski Vilfanovi »protifašistični« pionirji*, ti pa taki *kot oni iz »matjuške Rusije«*. In tudi tole je živa resnica: *komunizem je zmeraj isti*, samo način, torej taktiko, kako priti do svojega cilja, menja, če treba v eni sapi desetkrat. Tega prepričanja mi ne bo živa duša izbila iz glave, da veste!

In še to pribijem: dokler ne bo vse naše ljudstvo, pa naj že biva na katerem koli predelu, prišlo do tega spoznanja, toliko časa še ne moremo govoriti, da je vse z nami. Prepričan pa sem v dno duše, da bo do tega kmalu prišlo. Bujen razvoj domobranske misli v besedi in dejanju nam je poroštvo za vse to.

Čuj, kaj mi toži domobranec, narednik po stopnji, družinski oče, ki je moral pustiti vse in bežati tam doli iz Semiča v Beli Krajini. Pravi: Toliko sveta sem že obredel, bil sem v Franciji, Ameriki, občeval z ljudmi sam ne vem kolikih narodnosti, posebno Fince poznam, pa se ti lahko pridušim (čeprav se ne bom), da takih barabinov, kot jih je skotila ta prekleta OF med Slovenci, ki smo veljali v svetu vendar za dobre in poštene, ne najdeš pod milim nebom nikoder. Ko sem živel med Finci, da samo te omenim, je tudi tu pa tam prišlo do kakšne rabuke med sosedi. Ali če sta se dva udarila, sta prišla druga dva mirit in zdrahe je bilo brž konec. Pri nas ti pa rečem, da se ne znajdem v tej kolobociji, tako ti je vse zmeštrano: dere se ti o »rešitvi naroda«, »smrt okupatorju«, pa istočasno vihti meč nad glavo lastnega brata.

Na beli cesti, ki se vije *od Medvod proti Škofji Loki*, se ustavljam in se oziram okrog. Vsepovsod sledovi komunističnega »raja«: razdejane domačije, požgane bajte, hiše, gospodarska poslopja, šole, župnišča. Pred kratkim so požgali v *Retečah župnišče, šolo in Prosvetni dom*. Pošteni ljudje se javno zgražajo nad brezvestnimi požigalci.

In kaj jim je bila v napotje *šola v Žabnici*, da so jo z mino razrušili, in znani, pred nedavnim zidani *starološki Prosvetni dom!* Pripovedujejo, da so se s podobnim junaštvom hoteli izkazati ti »poborniki prosvete in kulture« tudi v *Predosljah pri Kranju*, a tamošnji *Prosvetni dom* ni hotel goreti, čeprav so se požigalci za živa zaklinjali, da morajo kot »narodno čuteči« ljudje uničiti vse sledove »farške« politike. Zdaj je v Predosljah varnostna straža. Pa komunistov ni še nič blizu, da bi poskušali zatreti »farško politiko«. Je bojda tudi ne bodo, ker so morali ravno zadnje čase doživljati namesto toliko opevanih zmag poraz za porazom.

Tako upamo, da se ne bo več širokoustil terenski odbor tod okrog, zlasti še po Kokrici, Naklem, Šenčurju ne! Kajpak zločince, ki si žele zmeraj novih »junaških« podvigov, ker sicer jim žilica ne dá in ne dá miru, to dejstvo sila boli in jezi, da so besni ko gadje. Ker drugače ne morejo brzdati svojih podlih nagonov, se znašajo nad nedolžnim prebivalstvom, ki se jih ne more ubraniti z nobenim odporom. Tako padajo žrtve; nešteto jih Zakaj toliko črnih rut, zakaj toliko solza je že dala Gorenjska. Narod piše sodbo nad zločinskimi krvniki in sodbo tudi že izvršuje, kakor pričajo o tem mnogi domobranski pohodi v območje partizanskih »republik«, kjer nestrašeni fantje razbijajo še gorka gnezda rdečih vojščakov in zaplenjajo obilo papirja in blaga.

Dva gorenjska rdeča rablja: »Muki« (Sovavničarjev Adolf) iz Žabje vasi ter »Vili (Kavčič Viljem) iz Žirov.

Prav na tej poti se srečam s postarno ženico v črni ruti. »Kako kaj, mamica?«

»Oh, al' je žaltava za nas druge, same vdove smo...« In utrne se ji solza po ožganem in razrvanem licu.

»Kako, sin vam je padel?«

»Ja, eden zavolj' te partizančnost', ko ni hotel z njimi potegniti, jaz sem ga za sveto žugala pa tudi užugala, za drugega še ne vem, odpeljali so mi ga...«

Ženico težko tolažim, tolažba ob izgubi sinov je najtežja, se mi zdi. In koliko jih je, ki na podoben način objokujejo usodo svojih dragih in nepozabnih. Zakaj vse to, se z razboljenim srcem vprašujem. in krvi? Zemlja gorenjska, zakaj vse to, povej!...

Ko zavijem dalje po poti, vijoči se od Sore pod Osojnikom, srečam spet drugo ženko, ki prebira neke liste. Pa ne razume vsega, ko jo pobaram, naj mi pove, kaj papirji pišejo. Sam pregledam šop letakov, ki so jih ponoči raztrosili »narodni osvobodilci«. V enem letaku kliče neko »Narodno vječe« na borbo in razglaša splošno mobilizacijo vseh sposobnih ali nesposobnih sil, vse v »partizane«, kar more nositi puško, itd. In nadalje »beseda materam, ženam in otrokom domobrancev«, ki jo naslavlja »Glavni odbor Slovenske Protifašistične ženske zveze.« Sami pozivi in obupni klici: zapustiti vrste domobranske sile in pridružiti se požigalcem, roparjem, ubijalcem. Saj prav povedo, da bije v naših srcih pošteno srce, zato nas ne morejo pridobiti! In nas še ne bodo zlepa, to jim povemo v brk.

In nadalje spet sama obrabljena gesla: Živel Stalin, Zavezniška invazija, naj živi tov. Stane, naš general... Saj sam ne veš, kaj bi prebiral, toliko je te šare. Kasneje bi še kaj dobil, pa...

Posmeje se ženica na vse te »farbarije«, kot jih ona imenuje, in jaz z njo. Njenega sina ne bodo dobili v roke, ker je v vrstah vrlih domobrancev, ne, pa čeprav bije že stokrat »dvanajsta« ura! Da so vse matere take, kdaj bi že ne bilo več zaslepljenih »revežev« med »narodnimi« borci gorenjske OF!

Pridružim se koloni, ki odpelje iz Loke po tihi Poljanski dolini ob prijazni vodi Sori, kjer se kopljejo redki kopalci. Zdrvimo med zelenimi hribi in šele v prijazni *Gorenji vasi* se ustavimo.

Brž porabim priliko, da obiščem posadko, ki ji dajejo pečat čudovitega junaštva zlasti hrabri žirovski borci. Marsikaj poizvem pri njih.

Dne 15. junija t. l. so ustanovili še postojanko *na Hotavljah*, ljubki vasici pri Gorenji vasi. S tem so presekali tolovajem važno križišče, da se niso mogli več tako svobodno gibati, zlasti njihovi kurirji so bili močno prizadeti. Zato je bila odslej ta postojanka tolpam trn v peti. Na vsak način jo je torej treba »likvidirati«.

A domobranci so se jim v obraz smejali, češ kar naj pridejo, jih ne bo treba iti okrog lovit. Pa je res prišla noč *med 18. in 19. julijem*, ko jim ni dala žilica, da bi še dalje čakali in mirno gledali postojanko. Zvečer so fantje zvedeli, da se zbirajo tolpe v bližini za napad. Pričakovali so jih, a si res niso mislili, da se bo te svojati toliko nateplo od vseh vetrov. Z napadom so pričeli sila preračunano, a pozneje so sami priznali, da še premalo pripravljeni, kajti ti »beli pesjani« so res od hudiča! Ljudem so že prejšnji dan pravili, da jutri zvečer ne bo stal na Hotavljah kamen na kamnu in da ne bo ušel niti eden »švabobranec«.

Res so se divjaki zagnali od vseh strani na Hotavlje, da vasico in posadko popolnoma uničijo. Napadalo je najmanj *800* banditov *80* mož močno posadko domobrancev. Po izpovedi prič so se udeležile tega napada *»Vojkova«, »Prešernova« in »Gradnikova brigada«*, oziroma *celoten IX. »korpus«*, ker so namreč istočasno napadali Gorenjo vas z vseh strani, da bi napadenim ne mogla priti na pomoč ne nemška vojska, ne domobranci iz Gorenje vasi, oziroma Lučen in Škofje Loke.

Pa domobranci na Hotavljah so napadalce veselo čakali. S pesmijo in harmoniko. To je krvnike jezilo, da so kleli, kar se je dalo! Zagnali so se najpoprej na bunker, kjer jih je motila harmonika, pa fantje so jih odbili in trdno držali položaje.

Ko so komunisti sprevideli, da ne bo šlo tako vse na brž in gladko, so se vrgli na hiše od zadnje strani. V obeh hišah je bilo samo 12 junaških fantov, ki so se držali od devetih zvečer pa do dveh po polnoči in se borili do poslednjega patrona. Šele ko so se zločinci usidrali s svojim težkim orožjem okrog in okrog hiš, so se fantje umaknili. Pri tem je tolovajem sicer uspelo, da so osem naših dobili v roke, a ne za dolgo časa, pet jih je kmalu ušlo gotovi smrti.

Tolovaji so tudi proti bunkerju jurišali in klicali na vdajo, pa hrabrim borcem kaj takega niti na misel ni hodilo, saj so vedeli, kaj jih v tem primeru čaka. In tako jim res ni uspelo priti do bunkerja in ostalih položajev, zato so v jezi biše požgali. Pač »junaštvo« in s tem edini uspeh v tej »nepopisni borbi«.

Šele v jutranjih urah so popustili in se umaknili, ker so pač uvideli, da postojanke ni moči kar tako meni tebi nič »likvidirati«. S seboj so odpeljali seveda mrtve in ranjene, razen 2, ki sta obležala preblizu domobranskega ognja. Mrtvih so imeli najmanj 40, ranjenih pa gotovo več, kakor pripovedujejo ljudje, ki so bili priča žalostnim procesijam, ki so se tega jutra pomikale nazaj v gozdove.

Napadalo je torej preko *tisoč banditov*, ki so se na to noč pripravljali že teden dni. Imeli so precej streliva in govorili: »Do polnoči moramo Hotavlje, po polnoči pa Gorenjo vas, potlej prodiramo pa naprej proti Loki in Lučnam!« Pa so se preklemansko uračunali, že ob hotaveljskih junakih so si polomili zobe.

Ko so se rdeči umikali od Hotavelj, so jih ljudje spraševali, kako je kaj bilo ponoči, pa so dejali: »Nič posebnega, 60 belih je mrtvih, ostalo je zajeto.« Drugi so rekli: »17 smo jih pobili, okrog 100 je ujetih.«

»Kako so se pa kaj zadržali domobranci?« so ljudje tudi vprašali. »So pa s hudičem,« je odvrnil nekdo, »harmoniko so ti igrali, peli in nas klicali na ‚auf'...«

Pri napadu sta bila dva naša mrtva, 4 ranjeni, eden teh je kasneje podlegel v ljubljanski bolnišnici poškodbam, ostali se bodo kmalu vrnili na svojo postojanko. Tako so ti vrli gorenjski domobranci ob tej priliki odločno pokazali, da po svojem duhu in sposobnostih daleč nadkriljujejo komunistične banditske tolpe in nam s tem dajejo poroštvo, da bo tolovajstvo tudi na Gorenjskem kmalu popolnoma iztrebljeno.

Napada so se udeležili kajpak v prvi vrsti *domači* komunisti, ki so si zaželeli maščevanja nad svojimi rojaki. Posebno so se odlikovale (v kričanju namreč!) *ženske* Žirovke, da omenjam samo znano *Vero*, bivšo natakarico pri Gostišu v Žireh. Ostali Žirovci so klicali svoje domače prijatelje kar po imenu k predaji, a ti so jim odgovarjali, naj vendar pridejo tako blizu, da si bodo v roke segli. Čeprav so imeli banditi celo 1 protitankovski top s seboj, se niso upali blizu.

Zanimivo je pa tole: prve mine, ki sta jih poslala nad Gorenjo vas znana rdeča terorista *Ingličev Jože in Pavle* (Barbarčev, tolovajsko ime *»Bar«*), *so padle na grob njune matere in tako poškodovale nagrobni kamen...*

Ko so dejali tolovaji, da gredo v Idrijo po novo strelivo, da bodo napadli Gorenjo vas in jo na vsak način zrušili v prah, so jih pozdravili Nemci iz Idrije in jih strahovito obsuli z ognjem *pri Mrzlem vrhu, Kladju, Cerknem, Novakih in Škofju*. Tukaj je padlo *300—400* krvnikov, ujetih je bilo *250*. Poleg tega je bilo zajetega seveda veliko vojnega blaga in živeža.

Pogreb padlih domobrancev *Mlinarja Jožeta* iz Žirov in *Debeljaka Slavkota* iz Podgore je bil ob veliki udeležbi vojaštva, domobrancev iz Škofje Loke, Lučen, Subega dola, Št. Jošta in Rovt v petek, *21. julija, ob 9 dop.* na pokopališču na Trati pri Gorenji vasi. Pokojnikoma so izkazali zadnjo čast tovariši z lepimi nagrobnimi govori, v katerih so poveličevali junaštvo padlih borcev in njuno veliko žrtev za blagor domovine, nazadnje so jima položili številne vence na sveži gomili. Preminuli domobranec *Klemenčič France* iz Srednjega brda, oče 6 otrok, pa je bil pokopan v nedeljo, dne *30. julija*, ob 9 dop. Tega pogreba se je udeležila še številnejša množica domačega in okoliškega ljudstva poleg vojaštva, kar je zgovoren dokaz, da ljudstvo rdeče zločine obsoja; žrtve, kakor so bili Klemenčič in njegova soborca, pa časti in globoko ceni. Iz njih vstaja novo življenje za dni, ki so pred nami...

Glavne »zasluge« za banditske podle nastope po Poljanski dolini in še dalje proti Žirem in Cerknem imajo poleg omenjenega Barbarča še zloglasni *»Muki« (Sovavničarjev Adolf iz Žabje vasi)*. Ta človek je že veliko sveta obhodil že poprej in se je marsičesa izučil. Kar se tiče dobrega, to se ga ni prijelo, samo slabih in najslabših lastnosti se je brž navzel. Znan je zlasti kot zasliševalec nedolžnih žrtev, ki so jih njegove tolpe vlačile po poljanskih goščah in obsojale na smrt. Nič boljši niso seveda njegovi tovariši, kakor n. pr. *Špicarjev* (Kavčič) *Vili* iz Žirov itd. Na vesti imajo umor po vsej poljanski dolini znanega *»Amerikanca« Andreja Kavčiča*, Trata 18, »dobrotnika človeštva«, tako so mu rekli, saj tako socialno čutečega človeka nisi našel pod milim nebom, kakršen je bil ta. Svoje čase je bil tratarskemu duhovnemu gospodu desna roka, pa je moral zato pasti.

Najbrž tolovaje še zdaj boli poraz pri Hotavljah in Gor. vasi. Iz ogorčenja zdaj na debelo *plenijo* po nezavarovanih vaseh, mobilizirajo, tudi likvidirajo, če drugače ne gre.

Tako so minuli teden naredili pravi roparski pohod na *Bukovi vrh* nad Poljanami in izropali veliko kmetov, tudi takih, ki so bili do zdaj z njimi. Zlasti *Hotavljam* niso prizanesli.

Pa se niso dolgo veselili naropanega plena, ker so jih Nemci presenetili v *Gaberški gori* nad Poljanami. Med človeškimi žrtvami je *60letna babica*, ki so jo pobili na domu v Poljanah. Kradli so tudi po *Kremenku*.

Ljudstvo vse zločine ogorčeno obsoja in kliče kazen nad brezvestnimi zločinci. Kazen prihaja. Včasih morda prav tedaj, ko jo najmanj pričakujejo. In kazen bo še prišla za vse zločine, zakaj zdaj sodi narod. Kadar narod sodi, je kazen huda.

To naj si dobro zapomnijo vsi, ki z gozdnimi krvniki po Gorenjskem danes še simpatizirajo in s tem še vedno stoje v vrstah narodnih uničevalcev in izdajalcev. To velja vsem, ki imajo na vesti vzgojo mladine.

V roke smo dobili precej letakov, ki jih je napisala in ročno natiskala ali narisala mladež, vse pisano za zmago »narodnih partizanskih borcev«. Tako se vzgajajo rdeči pionirčki pod spretnim vodstvom nadebudnih tovarišic — »idealnih prosvetnih graditeljic«. Ti letaki krase od tolovajev požgana poslopja: župnišča, Prosvetni dom, Sokolski dom, šolo itd. To je torej »državljanska« vzgoja naše mladine! Lepa mladina se nam obeta iz teh zavodov! Prav zaradi tega si pošteno ljudstvo želi domobranskih borcev, ki bodo pregnali rdečo svojat tudi z gorenjske zemlje.

Eden izmed mnogih

Eden iz »slavne NOV in POJ kralja Petra pod vodstvom maršala Tita«, ki se je v začetku julija ob uspešnih akcijah podal oblastem v Tolminu. Doma je iz neke vasi s Sorškega polja na Gorenjskem. Tolovaji so ga odpeljali od doma sredi aprila. Takrat je bil oblečen, kakor so pač oblečeni kmečki fantje v delavnik. Tudi dobre čevlje je še imel na nogah. Čevlje je moral takoj dati rdečemu komandantu, obleka je pa prenašala življenje po grmovju, dokler je pač mogla. S tolovaji je moral bos voziti samotežni voziček kot »komoro«. Preromal je hribe nad Poljansko dolino in tako prišel v bližino Tolmina, kjer je ob »hajki« izkoristil priliko in ušel nazaj k ljudem. Šel je tudi po Tolminu, kjer je vsakemu, ki je še kaj zaljubljen v »NOV in POJ«, rad pripovedoval, da take hlače mečejo tolovajem Angleži, o svojih čevljih je pa dejal, da so — amerikanski.

Quo vadis

Roman v slikah!

Dobite ga

v uredništvu »Slovenskega doma«.

Madeira - otok v cvetju

Ob severozahodni afriški obali so skrivnostne ognjeniške sile v pradavnini spravile iz atlantskih globin skupino otokov, med katerimi je najbolj zaslovela bajno lepa Madeira. Na tem otoku se je razvilo tako svojsko življenje, da je svoje dni sleherno leto privlačeval na tisoče obiskovalcev, ki so v novem okolju, sredi razkošnega subtropskega cvetja, čistega morskega zraka in sinjih atlantskih valov iskali krepila za svoje razdrapane živce.

Zametastozeleni hribi, presekani z globokimi prepadi in olepšani z morjem cvetja vseh barv, ostanejo tudi najbolj utrujenemu popotniku v trajnem spominu. Preseneča pa, da naletiš skoraj na isto bogastvo zelenja in cvetja, če obiščeš otok poleti ali pozimi. Saj zime tod ne poznajo. Sonce je decembra meseca prav tako radodarno kakor julija. Samo vrhovi gora, ki kakor venec okrožajo Funchal, glavno mesto na Madeiri, so pobeljeni s snegom.

Najbolj značilna slika madeirske prestolnice so nad vse lepi vrtovi. Ceste, stranske ulice in stezice po gredah so tlakovane z drobnim temnim, bazaltskim kamenjem, ki ga nemirno morje stalno umiva. Moral bi biti dober rastlinar, da bi lahko prepoznal in naštel vse, kar je narava nasejala po teh gredah in pobočjih. Cvetje je večno: ko izumre in uvene ta vrsta, je njeno mesto že zasedla druga.

Ko se potniška ladja bliža »atlantskemu cvetličnjaku«, ji hitijo nasproti majhni čolni, na katerih se stiska madeirska dečad, ki popotnikom takoj pokaže, kakšni sinovi morja so. Zarjaveli obrazi se obračajo proti vrhu ladje in že slišiš vnete klice: »Samo novec, gospod! Vrzite novec!« Ko ga vržeš v sinjo globino in se novec zabliska vrh gladine, plane okretno telo za njim in se potaplja za utrinjajočo zvezdico. Kmalu priplava na dan in drži novec med zobmi.

Nato se zgrinja okrog ladje cela vrsta drugih čolnov, ki so obloženi z domačimi izdelki in lepimi spominčki. Madeira slovi po svojih čipkah, lesenih izdelkih, po draguljih in biserih. Tu in tam zagledaš čoln, poln kletk, iz katerih se razlega veselo žvrgolenje kanarčkov, ki so tod doma. V drugih kletkah imajo papige in opice iz portugalske Afrike.

Ko stopiš na kopno, imaš na razpolago avtomobile in avtobuse, ki se motajo po tesnih funchalskih cestah, da bi ti pokazali vse lepote svoje omejene zemlje. Ta moderna vozila pa še danes niso mogla izpodriniti domačega »carro«, domačih sani, ki jih vleče potrpežljiva dvojica volov. Morda te bo začudilo, da uporabljajo tod sani, kjer ni nobenega snega. Dejstvo je, da v teh saneh drsiš po gladkem umitem kamenju kakor po ledu. Sani te popeljejo do podnožja gore, ki se dviga kakih 1000 metrov nad morjem. Tu je postaja žične železnice. In če si hočeš ogledati bleščečo oceansko ploskev, boš plačal malenkostno voznino in se povzpel na vrh. Z vrha pa pelje na drugi strani posebna pot za sani, ki se v ovinkih naglo spušča v dolino. Ta pot je precej zabavna. Sedeš namreč na široke sani brez vprege, ki se v precej naglem diru spuščajo nizdol. Na vsakem vozilu sta po dva voznika, ki vodita smer sani z vrvmi. Ko drsajo sani po gladkem kamenju, še sama sedeta na konec in pustita vozilu prosto pot. Na ovinku pa je pot tako speljana, da se vozilo počasneje spušča nizdol, voznika pa skočita ob stran ter z vrvmi potegneta sani v pravo smer. Vzpetina je ponekod tako huda, da se izpod sani kar kadi. Kdor nima dobrih živcev, seveda ne bo sedel na to vozilo.

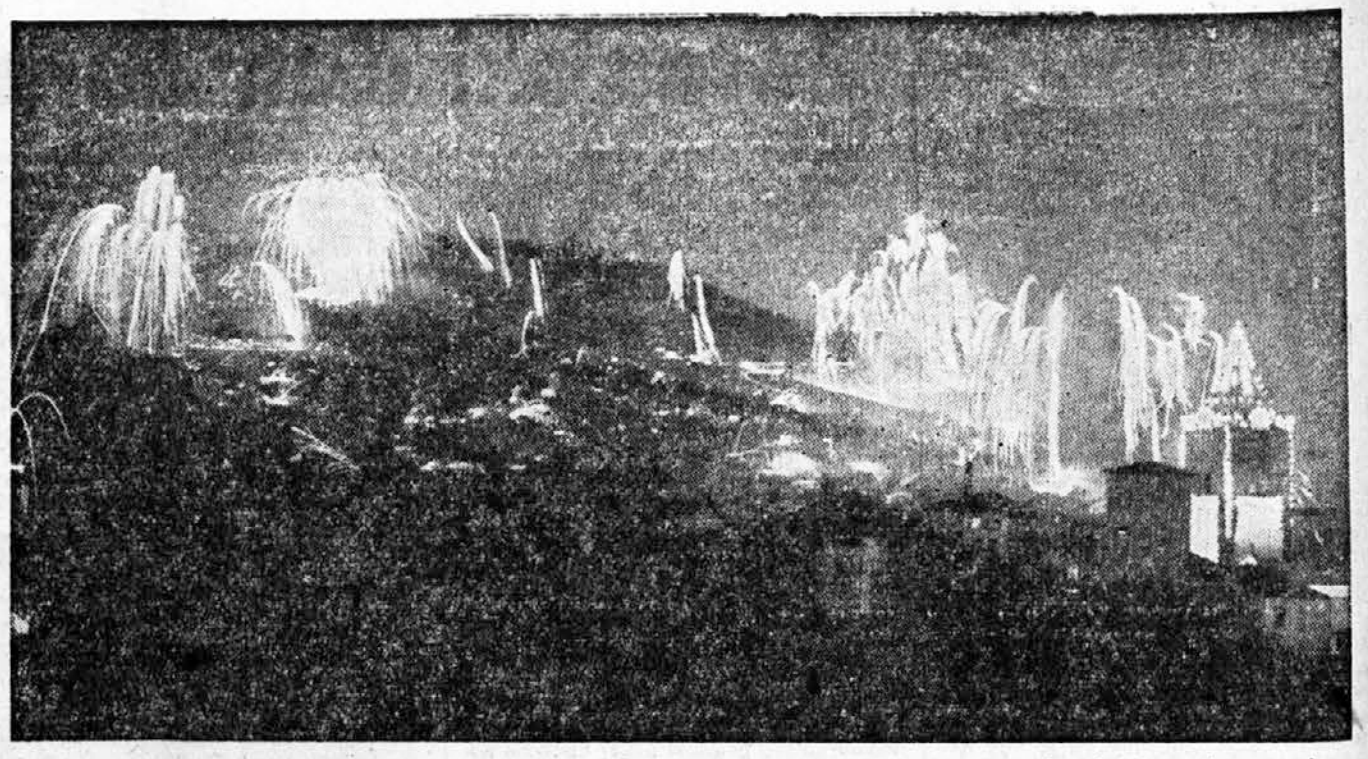

Ko udari v svoulku polnoč na starega leta dan, tedaj madeirska prestolnica Funchal zažari v morju raket in umetnega ognja.

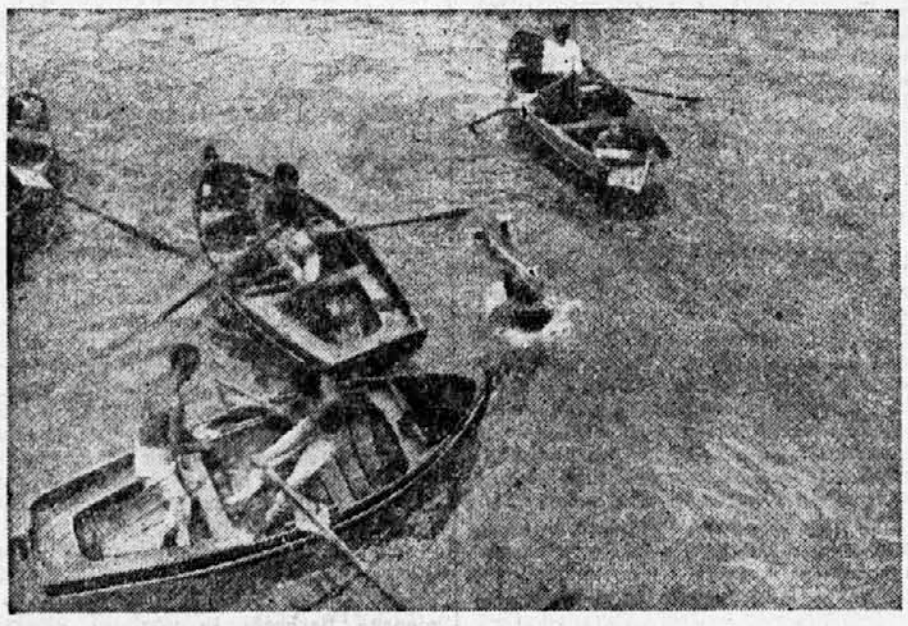

Popotniki mečejo za zabavo novce v morje, mladi madeirski fantje pa se kot izborni potapljači potopijo v valove ter jih hodijo iskat.

V kozjih mehovih nosijo vinski mošt iz sidanic na bližnjem hribu. Na Madeiri raste žlahtno vino, ki zaradi imenitnega okusa in opojne moči slovi daleč po svetu.

Zgodovina je ohranila marsikaj zanimivega o odkritju tega čudovitega otoka. Pravi, da so ga svoje dni obiskovali Rimljani, Arabci, Italijani, Španci, Francozi, Angleži in Irci. Posebno zanimiva je zgodba dveh irskih zaljubljencev, Roberta Machina in Anne d'Arfet, ki sta sredi 14. stoletja zbežala v majhnem čolnu, ker so se domači upirali njuni ženitvi. Hudi viharji so ju zanesli do vzhodne madeirske obale, kjer sta pristala in našla varno zatočišče. Neko noč pa je vihar odtrgal čoln od obale in ga kakor lupinico vrgel daleč tja na morje. Mlado ženo, ki si je vendarle še želela, da bi kdaj videla svojo drago domačo vas, je to tako potrlo, da je kmalu za tem umrla. Ženina smrt pa je tudi junaškega Roberta tako prevzela, da je umrl kmalu za njo. Pokopali so ju v istem grobu.

Nekaj let pozneje so Mavri ujeli znanega španskega pomorščaka Juana de Moralesa. Tega so domači pozneje odkupili. Iz ujetništva je prinesel zgodbo o odkritju Machinovega otoka. Ta vest je portugalske mornarje močno zanimala. Knez Henrik je odpravil proti jugu znamenitega mornarja Ivana Gonsalvesa Zarcoja. Naročil mu je, naj si skuša ogledati otok in mu prinesti natančen popis lege, vnanjosti in podatke o prebivalstvu. Šele z raziskovanjem Zarcojevim stojimo na trdnih zgodovinskih tleh. Zakaj Zarco se je s knezom Henrikom boril proti Mavrom pri Ceuti. On je tisti, ki je leta 1419 odplul na otok Porto Santo, ki so ga odkrili leto dni poprej. Od tu je zagledal v razdalji kakih 35 km nov otok, ki pa je bil zavit v nizkih oblakih. Takratni pomorščaki pa so bili tako babjeverni, da se niso upali v bližino tega otoka, ker so menili, da so bogovi zakrili otok pred radovednimi pogledi drznih mornarjev.

Pozneje pa se je izkazalo, da je bil oblak le vodna para, ki je visela nad gorovjem lepega in močno pogozdenega otoka. Malo pozneje so se Zarco in njegovi pomagači izkrcali v zaljivu, kjer sta se po pripovedovanju zgodbe svoje dni izkrcala tudi Robert in Anna. Danes je tu majhno mestece Machico, kakih 16 km severovzhodno od Funchala. Če je kaj resnice v žalostni zgodbi dveh zaljubljenih src, potem nemara to mesto s svojim imenom slavi spomin pogumnega Machina, ki ga nobena sila ni mogla zadržati, da ne bi vzel za ženo izvoljenko, kakor mu je narekovalo srce.

Obširni temni gozdovi pokrivajo Madeiro, ki je po lesu dobil svoje ime, zakaj »madeira« je portugalska beseda za les. Zarco je bil določen za prvega vladnega oskrbnika, ki naj bi z novo odkritim otokom pridobil nov dragulj portugalski kroni. V bližini Funchala so zažigali gozdove, da bi uničili divje zveri in nevarne plazilce. Pozneje pa se je izkazalo, da je bil ta strah precej prazen, ogenj pa je še divjal mesece in mesece po gorovju in prepadih ter uničil ogromno prvotnega lesnega bogastva.

Mornarji so v poznejših letih prinesli sladkorni trs s Sicilije ter ga nasadili na rodovitnih madeirskih tleh. Kmalu je Madeira zaradi sladkorja zaslovela po vseh bližnjih deželah. Vlada je dala prepeljati cele čete zamorcev in maverskih sužnjev iz Afrike, da bi delali po sladkornih nasadih, gradili ceste in vodovode. Še danes vidiš kamnite cevi, tako imenovane »levadas«, ki se kakor kače vijejo s pobočja v dolino ter še danes služijo pri namakanju važnih nasadov v dolini.

V takihle saneh sdrčiš v nekaj minutah s 1000 meterskega vrha nad prestolnico do morskega obrežja. Pot gre po ovinkih in gladkem kamenju, voznik pa stoji zadaj in z vrvjo uravnava smer. Po vožnji nizdol vzame dešek sani na rame in gre po nove potnike na vrh.

Portugalska vlada je kmalu začutila potrebo, da bi naselila nekaj svojega plemstva na tem otoku, ki bi predstavljalo nekako portugalsko kraljevsko namestništvo, in s tem vzdignila portugalski ugled na Madeiri. Pripeljali so se trije mladi plemiči, ki so vzeli za žene tri Zarcojeve hčere. Prva otroka, ki sta se rodila na otoku, sta bila dvojčka, ki so ju ustrezno krstili za Adama in Evo.

Zarco je postal plemič in je vladal na otoku več ko 40 let. Še danes vidiš njegov grob v Santi Clari, najstarejši cerkvi v prestolnici Funchal.

Še drugo slavno zgodovinsko ime je povezano z zgodnjo zgodovino Porta Santa in Madeire. V Portu Santu je namreč bival Krištof Kolumb, ki je pred svojo potjo po neznanem zahodnem Oceanu marljivo križaril po morju in povsod iskal podatke, ki bi mu koristili na novi poti. V Portu Santu je vzel za ženo Filippo Perestrello, guvernerjevo hčerko. Hišo, v kateri je živel v Villi Baleiri, edinem mestu na otoku Portu Santu, še danes lahko vidiš. Od tu je Kolumb večkrat obiskoval Funchal. Na Madeiri, na Kanarskih otokih in na Azorih je prisluškoval govoricam vseh pogumnih mornarjev, ki jih je srečal, ter pobiral dragocena opazovanja teh mož, ki so se kdaj drznili proti zahodu.

Kmalu po naselitvi Madeire je princ Henrik uvozil s Krete posebno trto, ki je po cepitvi tu posebno zaslovela. Trta se je imenovala »malavesi« ter je v bogatih letinah nudila ogromne množine sladkega madeirskega vina »Malvasia«. To vino je kmalu zaslovelo po vsej zahodni Evropi.

Danes poznamo več vrst madeirskega vina. Imamo težko in lahko, sladko in trpko vino. Najboljše je namizno vino z bogato zlatorjavo barvo, ki je po okusu in barvi močno podobno staremu španskemu črešnjevcu. Ko so v starih časih razvažali madeirsko vino v vroče tropske dežele, so ugotovili, da vročina ugodno vpliva na okus in moč te sladke opojnine. Zato so domačini začeli hraniti madeirsko vino po več tednov v vročih kotlih, tako da se je ob določeni toploti močno okrepilo. Pred nekaj leti pa je portugalska vlada prepovedala izvoz vina, ki ni najmanj pet let staro. S tem je hotela ohraniti vinu, ki je domačemu prebivalstvu velik vir dohodkov, staro imenitno ime.

Kakor po vinu je Madeira zaslovela tudi po domačih čipkah. Ko se voziš po deželi, vsepovsod vidiš ženske, ki marljivo tko in pletejo. Ko je domače delo pri kraju, se pridne roke lotijo tega potrpežljivega dela. Med starejšimi ženami, ki so jim oči že oslabele, vidiš sedemletne ali osemletne deklice, ki veselo in vneto tekmujejo med seboj, katera bo svoje delo prej opravila in katera bo znala stkati lepše vzorce. Čipkarstvo se je razvilo v pravo industrijo, ki zaposluje kakih dvajset tisoč žensk in deklet.

•

Domačini so preprosti in silna ljubeznivi ljudje. Tujcu pomagajo, kjer mu morejo in kakor le morejo. Skromni so in zadovoljni z majhnim. Najlepši praznik jim je Silvestrova noč. Tedaj si namreč staro in mlado, revno in bogato nakupuje cele zaloge raket in umetnega ognja ter čaka polnoč. Ko udari zadnja ura staremu letu, zažari ves otok v bajni luči. Rdeče in zelene, rumene in bele rakete švigajo nad oceanom in visoko gori proti razklanim vrhovom. Vsa Madeira zažari kakor pravljična dežela. Morje je vse razsvetljeno v žarkovju ognjenih slapov, ki se usipljejo zviška nadenj.

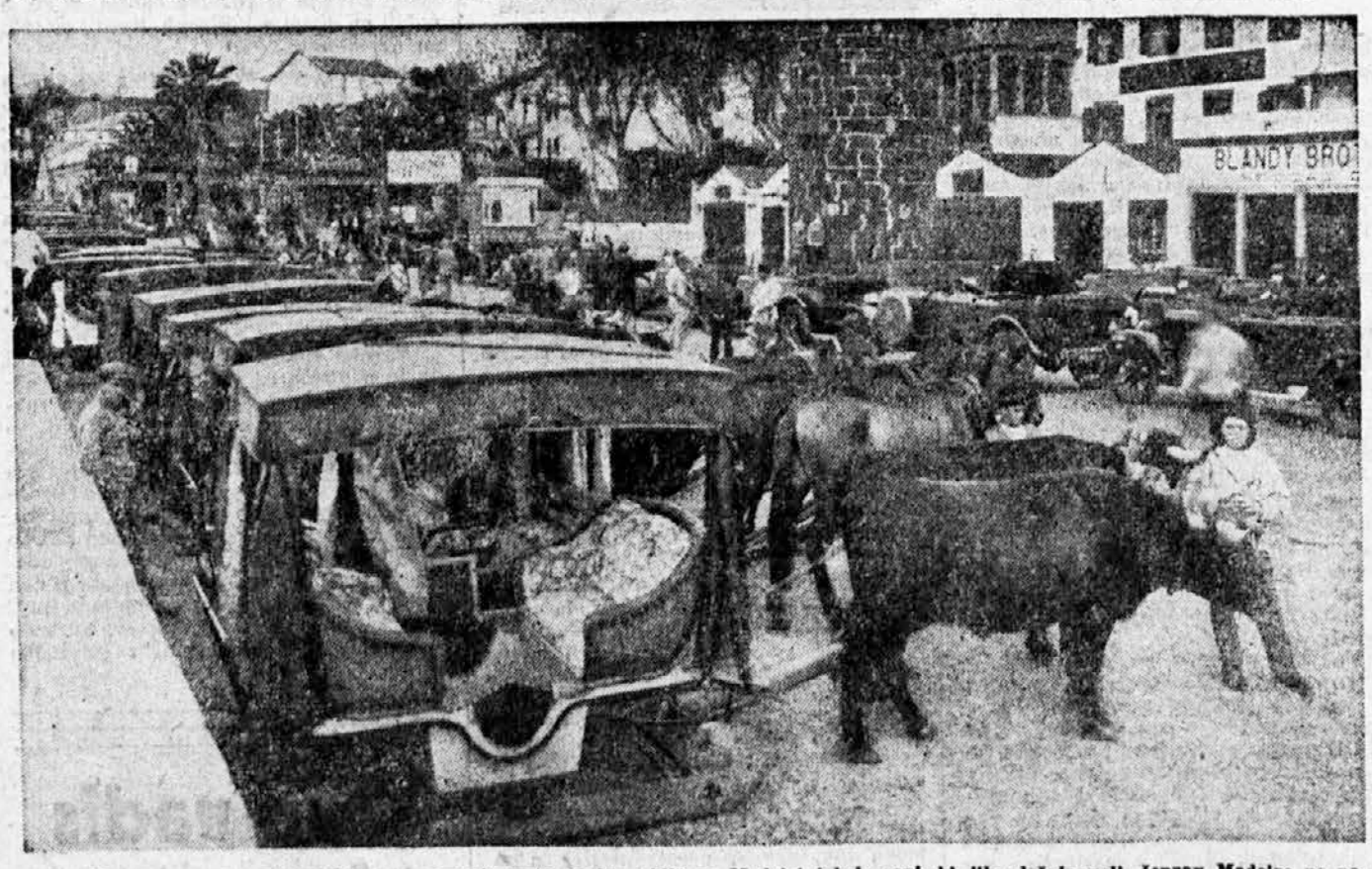

Značilna vprega na otoku Madeiri: namesto avtomobilov vidiš na Madeiri takele sani, ki jih vlečejo voli, čeprav Madeira ne pozna snega. Udobno opremljene sani drsijo tiho po madeirskih ulicah in dajo popotniku priliko, da si lahko mirno ogleduje vse zanimivosti na tem lepem otoku.

Schriftleiter · urednik: Mirko Javornik / Herausgeber · izdajatelj: Inž. Jože Sodja / Für die Ljudska tiskarna · za Ljudsko tiskarno: Jože Kramarič / Uredništvo, uprava in tiskarna: Ljubljana, Kopitarjeva 6.
Telefon: 40-01 do 40-05 / Rokopisov ne vračamo / Mesečna naročnina 6 lir, za inozemstvo 12 lir.